

Preventivní programy realizované Probační a mediační službou

Hana Růžičková

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana RŮŽIČKOVÁ**

Osobní číslo: **H09500**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Preventivní programy realizované Probační
a mediační službou**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti preventivních programů realizovaných probační a mediační službou.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

MATOUŠEK, Oldřich. Práce s rizikovou mládeží: projekt LATA a další alternativy věznění mládeže. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-064-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence. 3.doplněné vydání. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

NOVOTNÝ, Petr. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006. ISBN: 80-86761-45-2.

ŠTERN, P.,L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ . Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-757-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Jurtíková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

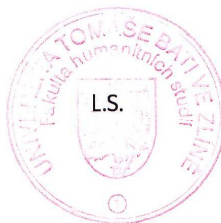
Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2012

.....
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Obsahem mé bakalářské práce je prevence kriminality u dětí a mladistvých. Teoretická část práce zpracovává delikvenci mládeže a především je zde popsána prevence sociálně-patologických jevů a preventivní programy školských zařízení a Probační a mediační služby.

Praktická část bakalářské práce zkoumá pomocí dotazníkového šetření, jaký je názor pracovníků Probační a mediační služby k účinnosti preventivních programů pro mládež, které realizují a s kterými institucemi spolupracují střediska Probační a mediační služby na tvorbě preventivních programů.

Klíčová slova: prevence, preventivní program, mladistvý, delikvence, kriminalita, Probační a mediační služba

ABSTRACT

The theoretical part deals with juvenile delinquency and focuses especially on the prevention of socio-pathological phenomena and preventive programmes of educational facilities and Probation and Mediation Service.

The practical part of this final work uses a questionnaire survey to explore the opinions of Probation and Mediation Service employees about the effectiveness of prevention programmes for youth that they realize and also which institutions the Probation and Mediation centres cooperates with on creating the prevention programmes.

Keywords: prevention, prevention program, juvenile, delinquency, crime, Probation and Mediation Service

Poděkování:

Chtěla bych touto cestou poděkovat Mgr. Michaele Jurtíkové za pomoc, cenné rady a odborné vedení při vypracování mé bakalářské práce. Rovněž děkuji pracovníkům Probační a mediační služby v Kroměříži za čas, který mi věnovali při odborných konzultacích.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DELIKVENCE MLÁDEŽE	12
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ MLÁDEŽ A DELIKVENCE	12
1.2 RIZIKOVÉ FAKTORY SPOJENÉ S OBDOBÍM DOSPÍVÁNÍ.....	13
1.2.1 Vrstevníci a subkultury	14
1.2.2 Závislosti	14
1.3 DALŠÍ PŘÍČINY DELIKVENCE MLÁDEŽE	15
1.3.1 Role rodiny.....	16
1.3.2 Vliv médií.....	17
1.4 PORUCHY CHOVÁNÍ SOUVISEJÍCÍ S KRIMINALITOU MLÁDEŽE	18
2 PREVENCE SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ	20
2.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	20
2.2 ÚROVNĚ PREVENTIVNÍCH AKTIVIT.....	20
2.3 CÍLE A ZÁSADY PREVENCE SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	21
2.4 PREVENCE ZÁVISLOSTÍ	21
2.5 PREVENCE KRIMINALITY.....	22
2.5.1 Struktura prevence kriminality.....	22
2.5.2 Prevence kriminality v České republice.....	23
3 PREVENTIVNÍ PROGRAMY ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ A PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY	25
3.1 PREVENTIVNÍ PROGRAMY ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ.....	25
3.1.1 Peer programy	27
3.2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA.....	27
3.2.1 Probační a mediační činnost s mladistvými	29
3.2.2 Programy Probační a mediační služby	31
3.2.2.1 Systém včasné intervence	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	35
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	35
4.2 DÍLČÍ CÍLE	36
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	37
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	39
4.5 METODY SBĚRU DAT	39
4.6 METODY ZPRACOVÁNÍ DAT	40
4.6.1 Třídění dat prvního stupně	40
4.6.2 Třídění dat druhého stupně.....	40

5	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	41
5.1	SLOŽENÍ RESPONDENTŮ.....	41
5.2	NÁZOR PRACOVNÍKŮ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY NA PROSPĚŠNOST PROGRAMU PRÁVO PRO KAŽDÝ DEN.....	42
5.3	POSTOJ PRACOVNÍKŮ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY K UŽITEČNOSTI PROGRAMU MENTOR.....	48
5.4	POSTOJ PRACOVNÍKŮ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY K EFEKTIVITĚ PROGRAMU MLADISTVÍ.....	51
5.5	POSTOJ ÚŘEDNÍKŮ K NABÍDCE PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ.....	54
5.6	INSTITUTE, SE KTERÝMI PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA NA PREVENTIVNÍCH PROGRAMECH SPLUPRACUJE.....	55
5.7	TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	57
5.8	ZÁVĚR VÝZKUMU.....	59
	ZÁVĚR.....	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
	SEZNAM GRAFŮ.....	65
	SEZNAM TABULEK.....	66
	SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Ve své práci jsem se zaměřila na preventivní programy pro mládež a práci Probační a mediační služby s dětmi a mladistvými. Vybrala jsem si téma preventivních programů, protože si myslím, že kriminalita mladistvých je téma v dnešní době velmi diskutované. Podle mého názoru se v současnosti dost poukazuje na problematiku delikvence mládeže, ale ne na preventivní opatření. Děti a mladiství se dopustí trestného činu z nerozvážnosti a vůbec netuší jaký postih je může potkat. Z vlastní zkušenosti vím, že mnoho mladistvých nemá tušení co například znamená pojem alternativní trest a v jakém případě se ten daný trest ukládá. Proto si myslím, že je prevence kriminality u mladistvých velmi důležitá. Ve své práci bych chtěla zkoumat preventivní programy v souvislosti s Probační a mediační službou, vzhledem k tomu, že se o práci této služby moc nemluví, přestože hraje jistě v prevenci kriminality důležitou roli. Konkrétně se ve své práci budu zabývat názorem pracovníků Probační a mediační služby na preventivní programy, které realizují a také s kterými institucemi spolupracují v rámci tvorby preventivních programů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DELIKVENCE MLÁDEŽE

V úvodu této kapitoly jsem se zaměřila na základní vymezení pojmů mladistvý, mládež a delikvence. Podle mého názoru je velmi důležitým prvkem v prevenci především znalost příčin, proto se v této kapitole zabývám také rizikovými faktory, které mohou ovlivňovat dospívající a popisuji zde také vliv rodiny a médií. V závěru popisuji také poruchy chování, které s kriminalitou mládeže souvisí.

1.1 Vymezení pojmů mládež a delikvence

Havlík a Kořa (2002, s. 55) ve své knize uvádí: „Mládí je fází života, ve které dochází k významným biologickým, psychickým a sociálním změnám. Je většinou svých specifik (podobně jako dětství) historicky vzniklým sociálním fenoménem: mezi dětstvím a dospělost se až v průběhu modernizace vklínilo relativně dlouhé období, v němž jedinec není dítětem, není však ještě přijat do profesních, rodinných a občanských rolí světa dospělých.“

Jak uvádí Straus (2006, s. 251): „Mladistvý je pojem se kterým je spojen počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchání trestný čin (i přestupek) i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým. Trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení patnácti let a končí v den dovršení osmnáctého roku života.“

Podle zákona č. 218/2003 ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), se rozumí: „a) mládeží děti a mladiství, b) dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku, c) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.“

Novotný a Zapletal (2001, s. 356) také ve své knize uvádí pojem „mladý dospělý“, který vysvětlují následovně: „Jde o osoby, které již dosáhly 18 let, ale dosud nejsou starší 24 let“.

V sociologickém pojmosloví (1994, s. 80) je pojem delikvence vymezen jako: „obecné označení pro činnost porušující zákonné nebo jiné normy chování a způsobující společnosti nebo jednotlivci újmu. Obvykle se pod tímto pojmem rozumí protispolečenské chování v širším smyslu než kriminalita, tedy i to, které nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu, nebo závadné chování osob, které nejsou vzhledem ke svému věku ještě plně trestně odpovědné. Nejčastěji se proto pojem delikvence užívá pro označení trestné činnosti mládeže.“

1.2 Rizikové faktory spojené s obdobím dospívání

Podle Helluse (2011, s. 292): „Období dospívání je vymezeno věkovou hranicí od cca 11 do 18 až 22 let, s poměrně značnými odchylkami.“

Gillernová a Malotínová (1996, s. 30) zase uvádí: „V biologickém smyslu lze období dospívání na jedné straně vymezit prvními známkami pohlavního zrání a na straně druhé dovršením plné pohlavní zralosti a dokončením tělesného růstu.“

První částí období dospívání je pubescence, která se vyznačuje prolnutím biologických, psychologických a sociálních činitelů vývoje. Do tohoto vývoje také zasahuje sám pubescent, tím jak prožívá změny jimiž prochází, jak na ně reaguje a co z nich vyvozuje. Druhou částí je adolescence, která zpravidla po bouřlivé pubescenci přináší zklidnění a konstruktivní přístup k životu. To ovšem za předpokladu, že se vystupňované krize pubescence nepřetvořily v ještě hlubší krize adolescence jako je vázanost na adociálně orientované party či tlupy, závislost na drogách a podobně. (Hellus, 2011)

Adolescenti si často přejí odmrstit dětství a dělají si nároky na dospělý svět zvýšenou a výbušnou emocionalitou, kterou nedokáží ovládat. Vyvolávají tedy konflikty, které mohou vyústit do velmi vážných negativních důsledků. Někteří adolescenti zvládají svoji frustraci a související tenzi tak, že ji promítají do skupin, jako jsou pouliční gangy, v nichž se mohou bez zábran uvolnit a vybit. Policisté vyšetřující skupinovou trestnou činnost mládeže, projevy extremismu a pouliční násilí i odborníci zabývající se sociální analýzou takových jevů poukazují na to, že poslední dobou roste celková agresivita výtržníků, množí se intolerance vůči jakékoliv odlišnosti a útočníci neznají slitování a soucit s poraženým. (Jedlička, 2011)

1.2.1 Vrstevníci a subkultury

Hlavním prostředkem hledání vlastního já je vrstevnická skupina, jež se na prahu dospělosti stane významnější referenční skupinou, která svým vlivem zastiňuje všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny. Novodobá kriminologie také zdůrazňuje, že kriminalita mládeže je páchána skoro vždy v partách čili v neformálních vrstevnických skupinách. Tyto neformální skupiny ve většině případů vznikají vydělením ze skupin formálních, nejčastěji je tvoří spolužáci ze škol a děti, které navštěvují stejná docházková či pobytová zařízení. (Matoušek a Matoušková, 2011)

Jedinec se často identifikuje s normami skupin a významnou roli zde hraje také vůdce, jehož chování se stává příkladem pro ostatní. Pokud je agrese skupinou přijímána za normu, má tendenci se s ní mnohdy bezmyšlenkovitě ztotožnit. Jedinec tak ztrácí svou individuální identitu ve skupině a jedná pod vlivem davu. Pod tímto tlakem skupiny ztrácí kontrolu nad vlastním agresivním chováním a dopustí se často činů, které by sám za normálních okolností neprovedl. Jedním z důležitých faktorů je také to, že skupina jedinci umožní anonymitu a dává mu pocit sounáležitosti. Odborníci předpokládají, že agrese je častá především ve skupinách, kde je považována za hodnotu, prostředek prosazení se a její uplatnění zde vede ke zvýšení statutu jedince. (Martínek, 2009)

Jak uvádí Jedlička (2011, s. 190): „V určitých subkulturách, v nichž se shromažďují nespokojení mladí lidé se sklonem k disociálnímu jednání, se násilí stalo nejenom legitimním a uznávaným prostředkem řešení konfliktních situací, ale i patologickou náplní volného času, která začíná mít charakter sportovního výkonu nebo dobrodružné a zábavné show.“

1.2.2 Závislosti

Další oblastí, která souvisí s rizikovým chováním mládeže v adolescenci je experimentování s drogami, alkoholem a propadení hráčské vášni. Závislostí mohou být ohroženi nejen dospívající z dysfunkčních rodin, ale i ti, kteří vyrůstali ve spořádaném prostředí, kde dospělí byli pracovití, obětaví a sami bez jakýchkoli problémů s návykovými látkami. Taková rodina se velmi často diví, proč zrovna jejich dítě propadlo závislosti, když mu doma přece nic zjevného nechybělo, pečlivě se o něj starali a raději se omezili sami, než aby mu museli

něco odepřít. Dotyčný jedinec ale často sociálně nedozraje a i v dospělosti je spíše rozmazleným a zhýčkaným dítětem. (Jedlička, 2011)

U drog jako je alkohol a tabák je v dnešní době jejich užívání tak běžné, že to nelze považovat za něco nenormálního. Užívání drog můžeme popsat jako závislost pokud způsobuje člověku zdravotní problémy nebo narušuje jeho sociální a psychické funkce. U dlouhodobě závislých začíná užívání drog průměrně v devatenácti letech a v četnosti výskytu zde není rozdíl mezi muži a ženami. První známkou, že u mladého člověka začíná vznikat závislost může být například náhlá změna chování jako jsou krádeže, výrazné zhoršení ve škole, změny v přátelství a ve vztazích, větší podrážděnost a špatná nálada. Pravidelné užívání drog zásadně ovlivňuje život mladého člověka, proto je celkem přirozené, že jsou lidé, kteří s tímto člověkem přicházejí do styku, takovým typem chování značně zneklidněni. (Elliot a Place, 2002)

Fischer a Škoda (2008, s. 146) definují syndrom závislosti jako: „soubor psychických a somatických změn, které se rozvinuly v důsledku opakovaného užívání psychoaktivní látky.“ Mezi psychoaktivní látky můžeme zařadit například alkohol, sedativa či hypnotika, halucinogeny a tabák. Tento syndrom se projevuje specifickými příznaky, mezi které patří silná touha získat látku, zvýšená tolerance k účinku látky a další. Mezi významné sociální faktory, které zvyšují sklony a pravděpodobnost rozvoje závislosti, patří vliv rodiny, vliv životního prostředí, nezaměstnanost, ale také vliv sociální skupiny, který je popsán v předešlé kapitole. (Fischer a Škoda, 2008)

1.3 Další příčiny delikvence mládeže

Jak uvádí Matoušek a Matoušková (2011, s.37) : „Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování.“ Proto jsem se v této kapitole zaměřila také na roli rodiny jako faktoru ovlivňujícího kriminalitu mládeže a na vliv médií, který podle mého názoru hraje v příčinách delikvence mládeže také svou roli.

1.3.1 Role rodiny

Jedna z nejdůležitějších příčin agrese a kriminality mládeže je nečitelnost ve výchově. Výchova by měla být pro dítě bez problémů čitelná. Je zde důležité nastavení jasných pravidel „co za co bude“. Rodič, který jasně stanoví pravidla, podporuje ve svém dítěti jistotu, že každý problém se dá vyřešit a v případě, že nastane prohřešek, ponese si za něj dítě určitý následek. Nečitelný rodič působí na dítě nejistě. Dítě nemá stanovená jasná pravidla a odměna či trest jsou přímo závislé na náladě rodiče. Pokud dítě prožívá výraznou nejistotu, budí to u něj napětí a agresi, která může vést i k závažným činům. Mnohdy rodiče přichází k poradci s tím, že dítě nezvládají, nevědí si s ním rady, málokdy si však ale připustí, že pravými spouštěči tohoto problematického chování jsou právě oni. Současná uspěchaná doba a honba za materiálním zabezpečením rodiny nahrávají této situaci. Velmi často se nečitelnost ve výchově objevuje i ve zdánlivě dobře fungující rodině. (Martínek, 2009)

Důležitou a poměrně novou problematikou v tomto směru je tzv. dvoukariérové manželství. Tento jev se rozmohl především v podnikatelských rodinách, kde oba rodiče jsou plně vytíženi svým oborem, věnují se mu daleko více, než je zákonem stanovená pracovní doba, na dítě nezbývá žádný čas, kromě zajištění jeho základních potřeb. Z práce přicházejí domů vyčerpaní, nervózní, jejich nálada je závislá na momentálním úspěchu v práci. Těmto rodičům naprosto nedochází, že by v jejich výchově byly nějaké chyby. Myslí si, že se přece starají o to, aby se jejich děti měly dobře. Vše je v pořádku až do doby, kdy se jich začne dítě bát, začne jim zatajovat známky, jeho chování ve škole se prudce zhorší. (Martínek, 2009)

Dalším důležitým faktorem jsou hranice školy a rodiny. Škola má pravidla stanovená určitým školním řádem. Je jasné, že v domácím prostředí nemohou být tato pravidla taková, jak stanovuje tento řád. V ideálním případě jsou v rodině o trochu volnější, jsou však pevně daná a pro dítě srozumitelná. Pokud panuje v hranicích školy a rodiny značný nesoulad, může dojít k situaci, kdy co je pro školu v chování nepřijatelné, je doma pro dítě normou. Školní řád je pro tohoto jedince naprosto nepochopitelný. Druhý extrémní případ je, kdy výchova je velice striktní a pravidla v rodině jsou velice úzká. Pravidla školy jsou tedy pro něj příliš široká a je v nich možné ventilovat to, co se děje doma. Může zde dělat věci, které by mu rodiče nikdy nedovolili. (Martínek, 2009)

1.3.2 Vliv médií

Výzkumy volného času mládeže už v minulých letech zdůrazňovaly, že sledování rozhlasu a televize zabírá čím dál více času mladých lidí. Především američtí psychologové, psychiatři, vychovatelé a sociální pracovníci považují za znepokojivé, že mnoho dětí tráví denně u televize dvě až tři hodiny, některé i více. Na druhou stranu němečtí sociologové a psychologové podtrhují spíše kladné aspekty a zdůrazňují, že televizní programy malým divákům prospívají. U některých se objevují i myšlenky, že děti, které se nedívají na televizi se rozvíjejí daleko pomaleji. Pravdou je, že televizní stanice v dnešní době nabízejí i řadu pořadů určených speciálně dětem, ale není neobvyklé, že děti sledují i pořady pro ně nevhodné. Když dospělí sledují televizní vysílání, hodnotí co vidí a srovnávají s tím, co znají ze skutečného světa a z vlastní každodenní zkušenosti, ale děti nedisponují tak rozsáhlými zkušenostmi. Proto mohou špatně rozumět tomu, co je jim aktuálně prezentováno. Mohou věřit tomu, že to, co vidí v televizi, představuje skutečnost, protože nerozumějí motivům, které vedou televizní producenty k natáčení určitých pořadů a filmů. (Jedlička, 2004)

Agrese zhlédnutá v televizi může dětem sloužit jako vzor vhodný k napodobení. Časté pozorování násilí upevňuje přesvědčení dítěte, že agrese je přípustná, normální a pomocí ní může řešit konflikty, do kterých se během života dostane. Především akční filmy, kde se sekvence filmu střídají velice rychle, jsou pro děti nebezpečné. Film dítěti splývá do jakési „šedé skvrny“ a do popředí vystupují scény emočně zbarvené, tzn. scény plné křiku, násilí a krve, které se pak dostávají do podvědomí dítěte, to si je fixuje a stávají se jeho vědomostní výbavou. Zápornou stránkou některých filmů jsou také situace, kdy se v příběhu kladný akční hrdina chová agresivním způsobem. Často brání slabé, ale používá k této obraně agresi a násilí, a je možné, že si dítě vezme tohoto hrdinu jako svůj vzor. Jak uvádí Martínek (2009, s.79): „Pokud takové dítě přijde do širšího sociálního prostředí, může se dostat do konfliktní situace, která velice zdánlivě připomíná scénu, kterou prožíval jeho akční hrdina ve filmu. V tomto okamžiku se projeví tzv. „oživení scénáře násilí“, což znamená, že dítěti bleskem projede hlavou: „Jak by se asi v této situaci zachoval můj kladný akční hrdina?“ a jeho chování napodobí. (Martínek, 2009)

Důležitým faktorem, proč dítě svou agresivitu prohlubuje, je také zjištění, že se ostatní jeho agrese bojí, vyhýbají se jí, tím více se u něho agresivní chování posiluje. Podobnou funkci

jako média mají i počítače a počítačové hry. Tyto hry jsou totiž mnohdy velmi agresivního rázu a dítě se poté ztotožňuje s postavou ve hře stejně jako s postavou ve filmu. (Martínek, 2009)

I když se provádí spousta výzkumů ohledně vlivu médií na agresivitu a kriminalitu dětí a mládeže, výsledky se různí. Například W. L. Josephson provedl výzkum, kdy zkoumal chování chlapců, kteří sledují násilné pořady, při florbale. Závěry uváděly, že televize neučí agresivitě, ale posiluje existující predispozice pro nebo proti agresii. Na druhou stranu ve výzkumu R. M. Lieberta a R. A. Barona, kdy pozorovali chování dětí, které se dívají na násilné televizní pořady a které se dívaly na méně násilné pořady, při hře bylo výsledkem konstatování, že televizní násilí se prosazuje v postupně narůstající agresivitě. (Jedlička, 2004)

1.4 Poruchy chování související s kriminalitou mládeže

Poruchou chování se u dětí označuje řada výchovně nežádoucích projevů, které jsou často důsledkem narušení jejich sociální přizpůsobivosti. Já bych se ale v této kapitole chtěla zmínit jen povrchově o některých poruchách, které souvisí s kriminalitou dětí a mládeže.

Jednou z poruch, která má vliv na agresivitu je ADHD (Attention deficit hyperactivity disorder) – Hyperaktivita s poruchou osobnosti. Jedná se o poruchu, která je v dnešní době hodně diskutována. Projevuje se v průběhu vývoje dítěte v podobě nedostatků v oblasti kognitivních a percepčně motorických funkcí, v oblasti regulace afektů a emotivity a také v sociálním přizpůsobení. Mezi základní znaky ADHD patří hyperaktivita, kdy je dítě neustále v pohybu, přebíhá od činnosti k činnosti, neustále s něčím manipuluje atd. Dále pak hypoaktivita, což je opak hyperaktivity. Dítě je pomalejší, zaostává za ostatními a vzbuzuje dojem jedince bez zájmu. Dalším znakem je nepřiměřený stupeň pozornosti, který se projevuje většinou psychomotorickým neklidem, ve škole vyrušováním a také kolísáním pozornosti. Posledním hlavním znakem je impulzivita, dítě působí zmateně, chaoticky a zbrkle. (Martínek, 2009)

Další poruchou je Opoziční porucha chování, která je charakteristická projevy negativismu. Děti trpící touto poruchou bývají v raném dětství neklidné, mrzuté a nedají se uspokojit. Pro tuto poruchu jsou typické znaky jako je náladovost dítěte, časté hádky s dospělými,

neplnění základních povinností, stálá neposlušnost, agresivní sebeprosazování atd. (Martínek, 2009)

Mezi poruchy, které mají vliv na agresivitu a kriminalitu dětí a mládeže, se také řadí Porucha chování s protispolečenskými rysy. Dříve byla nazývána antisociální poruchou a vyznačuje se lhaním, záškoláctvím, útekami z domova, krutostí ke zvířatům, zvýšenou tendencí k používání jakékoliv zbraně, vloupáním se do cizích objektů a podobně. Tato porucha je poměrně častá, více se objevuje u chlapců, a na jejím vývoji se podílí dědičnost i vnější prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. Možnost vývoje této poruchy lze zpozorovat již v mateřské škole, kdy se může projevit například zvýšenou impulzivitou a sníženou mírou bránění se poškození. (Martínek, 2009)

2 PREVENCE SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ

V této kapitole se zabývám prevencí sociálně-patologických jevů obecně. Jsou zde popsány jak úrovně preventivních aktivit, tak cíle a zásady prevence sociálně-patologických jevů. Vzhledem k tomu, že mnoho trestných činů mládeže je podmíněno drogovou či alkoholovou závislostí, věnovala jsem část této kapitoly také prevenci závislostí. Třetí část této kapitoly se zabývá samotnou prevencí kriminality.

2.1 Vymezení pojmů

Nešpor (1999, s. 6) ve své práci uvádí definici slova „prevence“ jako slovo, které: „je latinského původu a znamená opatření učiněné předem, včasnou obranu nebo ochranu.“

Lacena (2010, s. 49): uvádí definici takto, „Pojem prevencia sa v najnovšej literatúre vymedzuje jako predchádzanie a ochrana. Všetky nápravné zásahy a všetky nápravné opatrenia pri sociálno-patologických javoch u mládeže v školskom prostredí sú tým obtiažnejšie, čím neskôr sa s nimi začína.“

Sociologický slovník (1994, s. 93) vymezuje pojem sociální patologie jako: „shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování, ale hlavně pro studium příčin jejich vzniku a existence.“

2.2 Úrovně preventivních aktivit

Primární prevence – Zaměřuje se na vytváření a zabezpečení optimálních podmínek pro fyzický, psychický a sociální vývoj jedince. Úkolem primární prevence je předcházet vzniku nepřiměřených projevů a poruch a zabezpečovat optimální podmínky tělesného i duševního zdraví. Na realizaci by měli spolupracovat ekonomové, politici, pedagogové, psychologové, lékaři, legislativci apod. (Danek, 2007)

Sekundární prevence – má za úkol zachytit poruchu fyzického, psychického či sociálního vývoje v počátečním stádiu a zajistit potřebná opatření pro ohroženého jedince a zabránění rozšíření poruchy mezi jedince jiné. Sekundární prevence je úkolem zejména výchovných institucí, rodičů, psychologických, sociálních a zdravotnických služeb. (Danek, 2007)

Terciální prevence – Podle Danko (2007, s. 112): „Terciální prevence má za úkol předcházet zhoršování stavu, recidivám a eliminovat důsledky sociálně patologických jevů. Zde by se měli angažovat již úzce specializovaní odborníci.“

2.3 Cíle a zásady prevence sociálně-patologických jevů

Základními cíli prevence sociálně-patologických jevů je předcházet výskytu a šíření těchto jevů, vytvořit prostor k realizaci prevence, eliminace možností mládeže setkat se a aplikovat sociálně-patologické chování a zvýšit odolnost jedinců vůči tomuto chování.

V prevenci jde především o změnu postojů k sociálně-patologickým jevům a změnu chování jedinců. Oblast informací u některých jevů není tak zásadní, například znalostí o negativních účincích drog má mládež dostatek, ale přesto však úmyslně drogu zneužívají.

Preventivní působení by mělo být zaměřeno na všechny děti a mládež, komplexní postup zahrnuje kromě orientace na dítě i zaměřenost na jeho širší okolí, např. na rodiče, pedagogy. Jednotlivé preventivní aktivity by na sebe měly navazovat a měly by probíhat souvisle, a to od zjištění poruchy až po eliminaci nežádoucího chování. (Danek, 2007)

2.4 Prevence závislostí

Podle mého názoru je prevence vždy jednodušší a výhodnější než terapie drogových závislostí. K protidrogové výchově ve škole by se mělo přistupovat odborně, systematicky a zajímavě. Překonání systém přednášek, kde student pasivně sedí a poslouchá většinou sice obsahem vědecké, ale formou nezajímavé informace, k ničemu nevede. Je potřeba si uvědomit, že žáci v dnešní době internetu nemají problém se k informacím dostat. Problém bývá spíše ve zpracování množství informací. Moderní a efektivní cestou, kterou je žák ochotný přijmout a akceptovat, jsou interaktivní besedy s využíváním prostředků inscenování situací a nenápadné vedení k jejich správnému řešení. (Lacena, 2010)

Efektivní preventivní program by měl být soustavný a dlouhodobý, měl by zahrnovat získávání sociálních dovedností, získávání dalších dovedností pro život, měl by se zaměřovat na legální i nelegální návykové látky, měl by být komplexní a využívat více strategií, také by měl brát v úvahu věk a místní specifika a měl by nabízet vhodné možnosti časné intervence. (Nešpor, 2003)

Základní dokument, který se zabývá prevencí drogové závislosti je Národní strategie protidrogové politiky na léta 2010-2018. Dlouhodobý program, který se zabývá zlepšováním zdravotního stavu obyvatelstva u nás, je Program 21. Tento program je národní variantou programu Světové zdravotnické organizace (WHO) a byl schválen vládou v roce 2002. Jeho hlavním cílem je pomocí 21 cílů vybudovat fungující model komplexní péče o zdraví celé společnosti. Jedním z cílů tohoto programu je Zdraví mladých, který se zaměřuje na vytvoření takových podmínek, aby v roce 2020 byli mladí lidé zdravější a schopnější plnit svoji roli ve společnosti. (Pešek a Nečesaná, 2009)

2.5 Prevence kriminality

Jak uvádí Novotný a Zapletal (2001, s. 159): „Prevencí kriminality (v užším smyslu) rozumíme soubor nejrozličnějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jeho zmenšení.“

Prevence kriminality zahrnuje:

- a) sociální opatření – zabývají se sociálními a ekonomickými problémy, zaměřují se na ohrožené jedince a jejich rodiny, na skupiny obyvatel a rizikové lokality, s cílem změnit nepříznivé socioekonomické prostředí
- b) situační opatření – nasazování technických opatření
- c) informování občanů a jejich aktivizace – zprostředkování informací o účinných formách obrany před trestnou činností apod.
- d) budování realizačních kapacit – posilování systému prevence kriminality včetně podmínek pro realizaci preventivních strategií a zajištění její finanční podpory.

(Česko, Ministerstvo vnitra, 2008)

2.5.1 Struktura prevence kriminality

Sociální prevence – je zaměřena na sociální kriminogenní faktory, což představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové činnosti páchání trestné činnosti. (Česko, Ministerstvo vnitra, 2008)

Situační prevence – je zaměřena na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pro pachatele. Do situační prevence můžeme zařadit například opatření režimové, fyzické a technické ochrany. (Novotný, Zapletal et al., 2001)

Prevence viktinnosti – je založena na bezpečném chování a psychické připravenosti ohrožených osob. Jedná se o skupinové i individuální poradenství, a to zdravotní, psychologické, právní a podobně. (Česko, Ministerstvo vnitra, 2008)

2.5.2 Prevence kriminality v České republice

Současným základním dokumentem, který popisuje prevenci kriminality v České republice je Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 vydaná Ministerstvem vnitra. Tento dokument je založen na zkušenostech s prevencí kriminality z minulých let a popisuje strategie a priority pro realizaci prevence kriminality v letech 2012 až 2015.

Systém prevence kriminality u nás má 3 úrovně, a to republikovou a resortní, krajskou a lokální (města a obce).

V roce 1993 byl zpracován Program sociální prevence kriminality a ke konci tohoto roku byl vytvořen Republikový výbor pro prevenci kriminality, který je vrcholným státním orgánem prevence. Ve výboru, kterému předsedá ministr vnitra, zasedají zástupci všech zainteresovaných ministerstev a zástupci Mezirezortní protidrogové komise. (Matoušek a Matoušková, 2011)

Mezi úkoly tohoto výboru patří koordinace činnosti příslušných ústředních orgánů státní správy v oblasti prevence kriminality, spolupráce s občanskými iniciativami a hnutími, vypracovávání a realizace projektů a programů prevence, iniciativa činností v oblasti prevence kriminality a podpora vzniku místních komisí pro prevenci kriminality a další. (Novotný, Zapletal et al., 2001)

Kraje získávají zapojením do prevence kriminality možnost ovlivnit podobu preventivní politiky na svém území, nastavovat regionální priority, získávat dotaci atd. Cílem krajů je věnovat se zejména koordinaci aktivit v oblasti prevence kriminality, přenosu informací mezi obcemi a resorty, účasti v dotačním řízení Ministerstva vnitra pro oblast podpory pre-

vence kriminality a vlastnímu dotačnímu řízení v této oblasti. Krajská úroveň prevence kriminality působí v oblasti oslabování rizikových faktorů, které přispívají k výskytu delikventního jednání, snížení výskytu delikventní činnosti u cílových skupin nebo jejich ochrana, spolupráce na vytvoření metodiky měření efektivity projektů prevence kriminality, a vytváření efektivního systému pro poskytování, předávání a sběr informací v této oblasti.

Obce, stejně jako kraje, působí v oblasti prevence kriminality v samostatné působnosti. Obce zajišťují praktické vykonávání projektů, aktivit a opatření. Zaměřují se především na snížení výskytu delikventního chování, zvýšení bezpečí na veřejných prostranstvích, oslabování rizikových faktorů, které přispívají k výskytu delikventního jednání a sběr, předávání a poskytování informací v oblasti prevence kriminality. (Česko, Ministerstvo vnitra, 2012)

3 PREVENTIVNÍ PROGRAMY ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ A PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY

Protože na osobnost dětí a mladistvých působí z velké části škola, věnuje se tato kapitola preventivním programům, které realizují školská zařízení, a to především peer programům. V druhé části kapitoly je popsána Probační a mediační služba a její činnost v oblasti prevence a preventivních programů pro mládež.

3.1 Preventivní programy školských zařízení

Podle mého názoru hlavní roli v procesu primární i sekundární prevence u dětí a mládeže hraje výchova dětí v rodinách a ve školách. Vzhledem k tomu, že obě tyto složky výrazně působí na osobnost dítěte a ovlivňují jeho chování, je tedy důležité předcházet sociálně-patologickým jevům hlavně prostřednictvím tohoto působení.

Jak uvádí Jedlička (2011, s. 190): „Velmi závažným úkolem pro učitele a vychovatele je v rámci prevence sociálního násilí a intolerance pomáhat každému ze svěřených dětí tak, aby našlo své nezastupitelné místo ve společenství třídy a mohlo být v něčem jedinečné, chválené a hrdé na své výsledky.“

V roce 2007 byl realizovaný empirický výzkum ohledně prevence kriminality v prostředí dětí a mládeže v pěti základních školách na Slovensku. Výzkum byl zaměřen především na poznání, řešení a podněty v oblasti prevence kriminality a uskutečněn pomocí dotazníku pro učitele a žáky. Tento výzkum vycházel z předpokladu, že nejúčinnější prevence kriminality v prostředí dětí a mládeže je prevence prostřednictvím prožívání a citové výchovy a výraznější empatie. Nedostačující v procesu výchovy a vzdělávání je metoda poučování, informací, porovnávání, hodnocení a posuzování. Je potřebné, aby děti a mládež skutečně poznali podstatu kriminality a páchání protiprávních činů, jako projev nedostatečné úcty a empatie vůči jinému člověku. Především by měli znát, že kriminalita není jen krádež a vražda, ale každý čin, kterým porušují zákon, ať už realizovaný vůči člověku, věci nebo zvířeti. Tento výzkum ukázal, že děti a mládež sledují a uvědomují si projevy protiprávních činů v rozlišném rozmezí. Protiprávní čin chápou jako velký přestupek např. porušování zákona a vražda. Na základě těchto stanovisek můžeme dojít k závěru, že je potřebné soustavně pracovat v procesu výchovy a vzdělávání s kategoriemi protiprávních činů a vy-

světlovat dětem důsledky malých či velkých krádeží a podobně. (Danek et al., 2007)

Školní programy prevence kriminality se snaží minimalizovat delikventní chování dětí přímo ve škole, snaží se poučit děti o případných následcích jejich kriminálního chování mimo školu a připravují děti na setkání s kriminalitou jiných lidí a pokoušejí se poučit je, jak v takovém případě jednat. Preventivní vliv mohou mít na děti a mládež také výukové programy, kde se děti učí sociálním dovednostem, a to například prostřednictvím přehrávání určitých společenských rolí, nahrávání a hodnocení jak dítětem samým, tak jeho spolužáky a učitelem. Dalším příkladem je posilování schopnosti řešit problémy, kdy se obvykle postupuje formou diskuzí v malých skupinách. V neposlední řadě k preventivním vlivům patří také vzdělávání v právu, které může být součástí občanské výchovy nebo společenských věd. Do preventivních programů, které škola realizuje, jsou také často zapojováni policisté, soudci, sociální pracovníci atd. Na základě zkušeností z minulosti se dnes nepoužívá forma, kdy organizaci preventivního výukového programu vede přímo např. místní policejní sbor, který vyšle své reprezentanty do školy, z důvodů postojů a předsudků některých policistů, které byly pro rodiče, učitele i některé žáky nepřijatelné. (Matoušek a Matoušková, 2011)

Předpokladem pro úspěšné preventivní působení je také pedagog, který by měl být vzdělaný, kvalifikovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Zvyšování odolnosti mládeže proti sociálně-patologickým jevům vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit. (Česko, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009)

Velmi důležitou roli v oblasti prevence hraje také klima školy. Jak uvádí Matoušek a Matoušková (2011, s. 273): „Školy, v nichž je nízký zájem učitele o osudy jednotlivých dětí, školy a třídy příliš velké, školy s málo strukturovaným vyučováním, školy známkující děti hlavně špatnými známkami, školy nevypočitatelně uplatňující školní řád i školy, v nichž je možné běžně používat negativních nálepek pro skupiny dětí jedné etnické příslušnosti, bývají zároveň školami s vysokou mírou delikventních projevů u dětí.“

3.1.1 Peer programy

Peer program je vzdělávání vrstevníků, které je založeno na myšlence, že pokud se podaří naučit nejvlivnější žáky ve škole například nenásilnému řešení konfliktů, budou tito žáci sloužit spolužákům jako vzory a zprostředkovatelé při případných krizových situacích ve škole. Původně se tyto programy začaly používat jako prevence drogových závislostí, dnes se jich však využívá i k prevenci násilí ve školách. (Matoušek a Matoušková, 2011)

Pro peer programy jsou vybíráni žáci s přirozenou autoritou v kolektivu, kteří pozitivně a neformálně působí na formování postojů ostatních dětí. Tito studenti nesmí sami mít potíže v chování a prospěchu. Principem těchto programů tedy je, že se jedinec ztotožní spíše s někým kdo je mu bližší z hlediska sociálního zázemí, věku, role, zájmů a životní orientace. Peer programy se nejčastěji zaměřují na vrstevnickou pomoc při učení, prevenci negativních společenských jevů, neautoritativní způsoby řešení konfliktů a vrstevnické poradenství. Vzhledem k tomu, že vrstevník je ten, kdo předává informace, měl by být pro mládež přijatelnější než učitel. Peer programy jsou vykonávány pro děti zajímavým, netradičním způsobem a aktivní formou, kdy se používá různých psychologických her, prožitkových technik, dramatizace, muzikoterapie atd. Preventivní programy jsou účinnější tehdy, pokud jsou realizovány v menších skupinkách a mají interaktivní charakter, kdy je k aktivitě účastník veden samotnou strukturou programu. Po absolvování takového programu by měli být děti a mladiství schopni spolupráce i pomoci druhým. V České republice se peer programy zabývají spíše primární prevencí nealkoholových závislostí na školách a provádí je zejména studenti středních škol, kteří prošli výcvikem na odborném semináři a přibližují drogovou problematiku dalším středoškolákům a dětem na základních školách. Prvky peer programu jsou zařaditelné přibližně od čtvrté třídy základní školy, ale v plném rozsahu jsou však určeny zpravidla pro druhý stupeň střední školy. (Blažková, 2005)

3.2 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba byla založena podle zákona č. 257/2000 Sb. ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). Podle

§ 2 tohoto zákona se probací rozumí: „organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, individuální pomoc obviněnému, působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“

Mediace je mimosoudní metoda řešení mezilidských konfliktů, při které mediátor, jako neutrální kvalifikovaná osoba, pomáhá účastníkům konfliktu ve vzájemné komunikaci a dorozumění. (Holá, 2011)

Probační a mediační služba působí především v přípravném trestním řízení a řízení před soudem. Přípravné řízení je fáze trestního řízení, kdy je hlavním úkolem prověřit podezření ze spáchání trestného činu, shromáždit důkazy o činu a jeho pachateli, aby mohla být podána obžaloba k soudu. (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010)

Probační a mediační služba nabízí ve fázi přípravného trestního řízení a řízení před soudem obviněnému a poškozenému služby zaměřující se na urovnání konfliktního vztahu v souvislosti s trestnou činností. V tomto případě jde zejména o program mediace. Cílem Probační a mediační služby je také připravit a zajistit pro státní zástupce nebo soudce relevantní informace o pachatelích, o situaci obětí a dalších dopadech jejich trestné činnosti. Tyto informace pomáhají státním zástupcům a soudcům při uložení některé z alternativních sankcí či opatření nebo odklonů v trestním řízení. Další činností Probační a mediační služby je vykonávání dohledu a další práce s pachateli trestné činnosti, jak dospělými, tak mladistvými a podílení se na prevenci trestné činnosti. (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010)

Proto, aby práce úředníků Probační a mediační služby s klienty byla na určité úrovni, musí probační a mediační pracovníci splňovat určitá kritéria. Podle zákona 257/2000 Sb. ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě) § 6 : „Úředník Probační a mediační služby musí být bezúhonný a způsobilý k právním úkonům

a musí mít vysokoškolské vzdělání v oblasti společenskovední, získané ukončením studia v magisterském studijním programu a odbornou zkoušku, kterou mu středisko umožní vykonat po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky Probační a mediační služby.“

3.2.1 Probační a mediační činnost s mladistvými

Pracovníci v oblasti práce s mladistvými zajišťují výkon a kontrolu výchovných a trestních opatření a také jejich předjednání před rozhodnutím státního zástupce či soudu. Nabízí vhodné programy pro mladistvé a jiná výchovná opatření, která lze mladistvým uložit.

Základními cíli Probační a mediační služby jsou: integrace pachatele, kdy jde o zapojení pachatele do běžného života společnosti, participace poškozeného, ve smyslu zapojení poškozeného do procesu řešení následků trestné činnosti a jejich odškodnění a ochrana společnosti, kdy se jedná o prevenci před další kriminalitou. (Matoušek a Matoušková, 2011)

V přípravném řízení a řízení před soudem u dětí a mladistvých je činnost pracovníka zaměřena především na přípravu podkladů (písemné zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech), jednání s kurátory, pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školami, středisky výchovné péče, zprostředkování kontaktu na jiné odborné služby (např. psycholog), zprostředkování společného jednání s poškozenými, jednání a poskytování pomoci poškozeným, jednání o náhradě škody, předjednání a volbu vhodného opatření.

Náplní činnosti pracovníka ve vykonávacím řízení je zejména:

- výkon dohledu pracovníka,
- výkon dohledu nad uloženými povinnostmi a omezeními, nad uloženými trestními opatřeními, trestní opatření obecně prospěšných prací, trestní opatření odnětí svobody podmíněně odložené s dohledem,
- vypracování zprávy o průběhu dohledu, kontrola plnění uložených opatření,
- zprostředkování kontaktu na jiné odborné služby,
- možnost zprostředkování mediace ve vykonávacím řízení,

- spolupráce s kurátory, pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školami, středisky výchovné péče a dalšími institucemi,
- spolupráce s rodinou klienta.

(Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010)

Mezi probační činnosti patří zejména zajištění výkonu a organizace dohledu probačního úředníka u uložených opatření, jako je např. dohled probačního úředníka, výchovné povinnosti, obecně prospěšné práce atd. A aby práce s mladistvými byla efektivní, je důležité zapojit osoby, s nimiž mladistvý žije a které jej ovlivňují, a to nejen rodinu, ale i přátele, učitele, sousedy atd. (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010)

Při uložení dohledu je nutné, aby pracovník ve spolupráci s obviněným mladistvým vypracoval plán probačního dohledu. Tento plán specifikuje obsah dohledu a vychází z povinností a omezení, které byly uloženy soudem. Plán obsahuje konkrétní kroky, které mladistvý sám nebo ve spolupráci s pracovníkem podnikne a je zde stanoven způsob jak bude pracovník plnění plánu dohledu kontrolovat. Pracovník má také za úkol průběžně dohled vyhodnocovat. Mladistvý má povinnost dostavovat se k pracovníkovi ve stanovených lhůtách a nebránit vstupu úředníka do jeho obydlí, informovat pracovníka o svém pobytu, zaměstnání atd. Probační úředník také pomáhá mladistvému zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. Pracovník může pomoci v podstatě s čímkoli, co napomůže směřování k řádnému životu bez recidivy. Ze statistiky, kterou každoročně Probační a mediační služba zpracovává, jsem pro názornou ukázkou vybrala údaje týkající se kriminality mládeže. (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010)

Tabulka 1 Vybrané statistické údaje evidované PMS ke kriminalitě mládeže

Rok	Celkem evidováno	z toho přípravné řízení a řízení před soudem	z toho vykonávací řízení	z toho dětí (0-14)	z toho drogová kriminalita
2007	4553	2285	2268	1078	105
2008	4111	2034	2077	1093	114
2009	4416	2293	2123	1080	176
2010	3823	2095	1728	1004	130

Mediační činnost se realizuje v přípravné fázi trestního řízení, před rozhodnutím státního zástupce či soudce. Důležitou podmínkou je, že obě strany musí s mediací souhlasit. Základním prostředkem procesu mediace je komunikace. Celý proces mediace řídí mediátor, který jej reguluje a udržuje v určitém rozmezí. (Holá, 2011)

První částí mediace je získávání informací. V této fázi mají klienti prostor k vyjádření svého vnímání konfliktní situace. Úkolem mediátora je naslouchat a podporovat klienty otázkami, aby získal co největší množství informací.

Další fází mediace je porozumění zájmům. V této fázi dostávají klienti možnost vzájemné komunikace. Cílem je oprostít se od původních soupeřivých pozic a přejít k postupnému odhalování vlastních zájmů, motivů, potřeb a porozumění druhému. Mediátor kontroluje proces, podporuje klienty ve sdělování, sleduje vyváženost procesu a shrne získané informace.

Třetí fází je hledání řešení, kdy je cílem hledat vhodná řešení, která by uspokojovala zájmy obou stran. Úkolem mediátora je podněcovat klienty k tvůrčímu přístupu, vzájemné spolupráci a udržovat proces zaměřený na budoucnost.

Výsledkem této fáze je vytváření a sepsání dohody. Jde o soupis těch řešení, která se jeví klientům jako nejlepší. Je sepsána tzv. rámcová dohoda, která je základem pro konečnou dohodu. Vytváření a sepsání dohody je vyvrcholením celého procesu mediace. Přijatá dohoda může mít různou podobu, nejčastější je však dohoda písemná.

Poslední fází mediace je závěrečné slovo, kdy mediátor shrne celý proces a zaměří se především na dosažené výsledky. (Holá, 2011)

3.2.2 Programy Probační a mediační služby

Důležitou součástí v oblasti prevence kriminality realizované Probační a mediační službou je spolupráce s externími organizacemi, a to zejména s nevládními a neziskovými institucemi. V posledních letech byly vyvinuty probační a resocializační programy a projekty v oblasti kriminality mládeže v rámci výkonu alternativních trestů spojených s dohledem a ve věznicích při výkonu trestu odnětí svobody. Na těchto programech se podílejí

organizace jako je Člověk v tísni, Podané ruce, Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s., Armáda spásy atd. (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010)

U probačních a resocializačních programů je důležité vytváření patřičných finančních podmínek, osvědčeným způsobem jsou tzv. akreditační a certifikační procesy. Tyto procesy zajišťují kvalitu, protože je zde vyžadováno, aby tvůrci programů splnili příslušné standardy kvality. Od roku 2004 funguje v České republice akreditační systém pro probační programy pro mladistvé. V roce 2010 bylo akreditováno asi 24 programů a některé probíhaly na více místech v ČR.

Probační a resocializační programy mohou být skupinové nebo individuální a věnují se nácvičce sociálních dovedností (vystupování před zaměstnavatelem při přijímacím pohovoru, hospodaření s finančními prostředky, zvládání konfliktních situací v životě atd.), rekvalifikačním programům a programům pro agresivní a nedbalé řidiče. (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010)

Podle mého názoru je systém akreditačních programů posunem k jednotné, ucelené koncepci preventivních programů, které jsou kvalitní a ověřené.

Mezi aktuální projekty zabývající se prevencí můžeme zařadit například projekt Rozvoj probačních a resocializačních programů – posílení prevence a ochrany společnosti před opakováním trestné činnosti. Tento projekt je zaměřen na rozvíjení kapacity a dostupnosti probačních a resocializačních programů a posílení prevence. Dalšími projekty jsou například Per Aspera, který se zabývá zaměstnáváním lidí s handicapem, Komise pro podmíněné propuštění, kdy komise na základě trestní minulosti a blízké budoucnosti odsouzeného vězně projedná jeho případ. Mezi aktuální projekty, které se zaměřují na mladistvé, patří Resocializační programy Auritus, které realizuje město Tábor, Učební program Mladistvý, zaměřený na minimalizaci rizik opakování trestné činnosti a vedení k odpovědnosti, REP-program resocializace mladých obviněných nebo odsouzených realizovaný středisky v Semilech a Jablonci nad Nisou atd. (pmscr.cz, © 2002-2012)

3.2.2.1 Systém včasné intervence

Probační a mediační služba spolupracuje převážně na probačních a resocializačních programech v rámci prevence terciální. V primární a sekundární prevenci se z velké části podílí na projektu Systém včasné intervence realizovaném Ministerstvem vnitra.

Cílem projektu je zefektivnit metody práce a využít všech legislativních nástrojů vztahujících se k oblasti delikvence dětí, trestné činnosti páchané na dětech a sociálně-právní ochraně dětí. Zvláštní pozornost by měla být věnována období před spácháním trestného činu. Základním cílem je odklon dítěte od páchaní kriminálních činů prostřednictvím efektivní a rychlé práce s dítětem a jeho rodinou, včasné pomoci dětem, které se opakovaně dostávají do sítě orgánů sociálně-právní ochrany dětí nebo činných v trestním řízení a jejich rodinám, určení adekvátního postupu, který odpovídá potřebám dítěte, stabilizovat rodinu se všemi jejími členy, neodebírat dítě atd.

Zastřešujícím subjektem Systému včasné intervence je Řídící výbor, který je složený ze statutárních zástupců obce nebo obcí, střediska Probační a mediační služby, státního zastupitelství, okresního soudu a Policie ČR. Dalším subjektem je Tým pro mládež, který se skládá ze zástupců institucí, které přicházejí do kontaktu s rizikovými a ohroženými dětmi a s oběťmi trestných činů a jeho tajemníkem je pracovník střediska Probační a mediační služby nebo jiná osoba zvolená v rámci týmu. Tým pro mládež pravidelně informuje o své činnosti Řídící výbor. Hlavní subjekty systému, jako jsou obecní úřady obce s rozšířenou působností (Odbor sociálních věcí, Oddělení sociálně-právní ochrany dětí odboru sociálních věcí), okresní (městské) ředitelství Policie ČR, obvodní oddělení Policie ČR, středisko Probační a mediační služby, okresní státní zastupitelství a okresní soud, mají ze zákona oprávnění nakládat s údaji uloženými v Informačním systému Systému včasné intervence a jsou jeho aktivními uživateli. Spolupracující subjekty systému mají do Informačního systému přístup pouze formou hlášení. Mezi tyto subjekty patří např. školy a školská zařízení, zdravotnická zařízení, úřady práce, nestátní neziskové organizace. (Česko, Ministerstvo vnitra, 2008)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V praktické části mé bakalářské práce jsem zkoumala názor pracovníků Probační a mediační služby na účinnost preventivních programů, které tato služba realizuje. Vybrala jsem si právě Probační a mediační službu z toho důvodu, že se o této organizaci v souvislosti s prevencí příliš nemluví a podle mého názoru hraje v prevenci kriminality a delikvence mládeže důležitou roli. Po konzultaci s pracovníky Probační a mediační služby v Kroměříži jsem se dozvěděla, že některá střediska spolupracují na preventivních programech spíše s jinými organizacemi, které tyto programy realizují, proto jsem do svého výzkumu zařadila také to, s kterými institucemi střediska Probační a mediační služby spolupracují.

4.1 Výzkumný cíl

Hlavním cílem praktické části mé bakalářské práce bylo prozkoumat jaký je názor pracovníků Probační a mediační služby k účinnosti preventivních programů pro mladistvé a s kterými institucemi spolupracují střediska Probační a mediační služby na tvorbě preventivních programů. Zaměřila jsem se na tři konkrétní programy, které realizuje Probační a mediační služba a které jsou směřovány k mládeži.

Program Právo pro každý den:

Tento program Probační a mediační služba České republiky realizuje v partnerství s nevládní neziskovou organizací Partners Czech. Tato organizace realizuje řadu vzdělávacích programů, a to zejména v oblastech zvyšování právního vědomí, mezilidské komunikace, řešení konfliktů a multikulturního soužití. Jedním ze stěžejních programů Partners Czech je právě vzdělávací program Právo pro každý den. Ten vznikl původně pod názvem Street Law ve Spojených státech v 70. letech a postupně se rozšířil do více než 35 zemí světa. Jedná se o interaktivní vzdělávání o zákonech, demokracii a lidských právech. Rozvíjí nejen právní znalosti, ale zejména praktické dovednosti, jež jsou potřebné v osobním i profesionálním životě, jako je řešení konfliktů, kritické myšlení, samostatnost a schopnost nahlížet na problémy z více úhlů. Program Právo pro každý den se zaměřuje na právo rodinné, občanské, pracovní a trestní a uskutečňuje se formou 60 minutových lekcí, cvičeními a nácviky různých situací.

Program Mentor:

Vzhledem k tomu, že klienty Probační a mediační služby jsou také klienti hlásící se k romskému etniku a v některých regionech tvoří značnou část klientely, usiluje proto Probační a mediační služba o hledání efektivních metod pro práci s těmito klienty. V rámci programu Mentor spolupracuje Probační a mediační služba se Sdružením pro probaci a mediaci v justici, o.s. Cílem tohoto programu je motivace mladistvého k převzetí odpovědnosti a k nalezení zdrojů k vyřešení vzniklé situace, posilování pracovních návyků a rozvoj jeho sociálních dovedností pro řešení konfliktů. Usiluje také o zlepšení vztahů klienta s okolím. Principem programu Mentor je spolupráce romského mentora, kterého představuje proškolený dobrovolník z řad romského etnika, který spolupracuje s Probační a mediační službou a klientů. Pomoc mentorů je využívána především v případech klientů, kteří s Probační a mediační službou pracují obtížně nebo není možné s nimi navázat kontakt a také v rámci přípravného řízení, kdy jsou jeho informace jedním ze zdrojů pro další postup v případě.

Program Mladiství:

Tento program realizuje Probační a mediační služba ve spolupráci se Sdružením pro probaci a mediaci v justici, o.s. Program Mladiství pracuje kognitivně behaviorální metodou, která zahrnuje práci mladistvých ve skupině, při které je využívána řízená diskuse, zprostředkování nových informací, přímá aktivita klientů, písemné projevy klientů a nácvik nové strategie chování. Program je doplňován i individuálními způsoby práce s mladistvými. (pmscr.cz, © 2002 -2012)

4.2 Dílčí cíle

Pro naplnění hlavního výzkumného cíle, jsem si zvolila tyto dílčí cíle:

1. Cílem je prozkoumat jaké preventivní programy pro mladistvé střediska jednotlivých soudních krajů Probační a mediační služby nejvíce využívají a jaký je postoj pracovníků k efektivitě těchto programů.
2. Cílem je zjistit zda se názory pracovníků různých krajů liší a zda v této otázce hraje roli délka působnosti v Probační a mediační službě.
3. Cílem je zkoumat s jakými institucemi Probační a mediační služba spolupracuje v rámci organizace preventivních programů pro mladistvé.

4. Cílem je zjistit, zda střediska jednotlivých soudních krajů Probační a mediační služby spolupracují v rámci realizace preventivních programů se stejnými či rozdílnými institucemi.

4.3 Výzkumné otázky a hypotézy

Ve svém výzkumu jsem si stanovila následující výzkumné otázky, kterými se ve své práci zabývám:

1. Podílí se na programu Právo pro každý den střediska ze všech soudních krajů stejnou mírou?
2. Je názor pracovníků Probační a mediační služby na prospěšnost tohoto programu stejný nebo se liší? (z hlediska odpracovaných let u Probační a mediační služby)
3. Podílí se na programu Mentor střediska ze všech soudních krajů stejnou mírou?
4. Je postoj pracovníků Probační a mediační služby k užitečnosti tohoto programu stejný nebo se liší?
5. Podílí se na programu Mladiství střediska ze všech soudních krajů stejnou mírou?
6. Je postoj pracovníků k efektivitě tohoto programu stejný nebo se liší?
7. Jaký je postoj úředníků k nabídce preventivních programů Probační a mediační služby?
8. Liší se s kterými institucemi střediska jednotlivých soudních krajů spolupracují na preventivních programech?
9. Na co se programy, na kterých Probační a mediační služba spolupracuje s ostatními institucemi, nejčastěji zaměřují?
10. Je podle pracovníků Probační a mediační služby spolupráce s ostatními institucemi na preventivních programech dostatečná?

Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních cílů bylo prozkoumat postoj pracovníků Probační a mediační služby k účinnosti jednotlivých preventivních programů, ověřovala jsem následující hypotézy, které se vztahují k výzkumným otázkám č. 2, 4 a 6.

1HA Pracovníci, kteří v Probační a mediační službě pracují déle, mají rozdílný názor na prospěšnost programu Právo pro každý den, než pracovníci, kteří zde pracují kratší dobu.

1H0 Všichni pracovníci Probační a mediační služby mají stejný názor na program Právo pro každý den.

2HA Pracovníci, kteří v Probační a mediační službě pracují déle, mají rozdílný názor na užitečnost programu Mentor, než pracovníci, kteří zde pracují kratší dobu.

2H0 Pracovníci, kteří v Probační a mediační službě pracují déle, mají stejný názor na užitečnost programu Mentor jako pracovníci, co zde pracují kratší dobu.

3HA Pracovníci, kteří v Probační a mediační službě pracují déle, mají rozdílný názor na efektivitu programu Mladiství, než pracovníci, kteří zde pracují kratší dobu.

3H0 Pracovníci Probační a mediační služby, kteří zde pracují déle, mají stejný názor na efektivitu programu Mladiství, jako pracovníci, kteří zde pracují kratší dobu.

Jak uvádí Chráska (2007, s.18): „Hypotéza je podmíněným výrokem o vztahu mezi dvěma nebo více proměnnými. Hypotéza tvrdí, že nastane-li jev A, nastane také jev B.“ U hypotéz tedy platí, že závisle proměnná je „proměnlivá“ v závislosti na nezávisle proměnné.

1. závisle proměnná – názor na prospěšnost programu Právo pro každý den
nezávisle proměnná – délka odpracovaných let pracovníků Probační a mediační služby
2. závisle proměnná – názor na užitečnost programu Mentor
nezávisle proměnná – délka odpracovaných let pracovníků Probační a mediační služby
3. závisle proměnná – názor na efektivitu programu Mladiství
nezávisle proměnná – délka odpracovaných let pracovníků Probační a mediační služby

4.4 Výzkumný vzorek

Mým výzkumným vzorkem byli pracovníci Probační a mediační služby, zabývající se mládeží. Rozeslala jsem dotazník všem pracovníkům v České republice, můj výzkumný vzorek byl tedy vyčerpávající. Vzhledem k tomu, že jsou pracovníci rozděleni dle soudních krajů, využila jsem tuto možnost rozdělení také ve své práci. Počty pracovníků, které pracují s mládeží nejsou nikde uvedeny, ale vycházela jsem ze skutečnosti, že většinou je v každém středisku jeden pracovník, který se zabývá mládeží. Mým vzorkem tedy bylo asi 85 pracovníků Probační a mediační služby zabývajících se mládeží. Odpovědělo mi pouze 31 pracovníků, návratnost dotazníků tedy byla 36 %.

Počty pracovníků Probační a mediační služby v jednotlivých krajích:

Praha – 38 pracovníků, z toho 4 zabývající se mládeží

Středočeský soudní kraj – 48 pracovníků, z toho 12 zabývajících se mládeží

Jihočeský soudní kraj – 73 pracovníků, z toho 8 zabývajících se mládeží

Severočeský soudní kraj – 61 pracovníků, z toho 11 zabývajících se mládeží

Západočeský soudní kraj – 42 pracovníků, z toho 10 zabývajících se mládeží

Východočeský soudní kraj – 43 pracovníků, z toho 11 zabývajících se mládeží

Jihomoravský soudní kraj – 61 pracovníků, z toho 15 zabývajících se mládeží

Severomoravský soudní kraj – 65 pracovníků, z toho 14 zabývajících se mládeží

4.5 Metody sběru dat

Ve své práci jsem použila kvantitativní výzkum, protože poskytuje přesná a numerická data a je užitečný při zkoumání velkých skupin, jako je právě skupina pracovníků Probační a mediační služby. Výhodou kvantitativního výzkumu také je, že výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi. Pro svůj výzkum jsem použila metodu dotazníkového šetření. Vzhledem ke skutečnosti, že na webových stránkách Probační a mediační služby je možné najít kontakty na všechny pracovníky, dotazníky jsem odeslala pomocí elektronické pošty.

4.6 Metody zpracování dat

4.6.1 Třídění dat prvního stupně

Základní utřídění dat jsem provedla pomocí tzv. „čárkovací metody“. Zaznamenala jsem zde tedy, kolik je u jakých položek v dotazníku odpovědí. Výsledky čárkovací metody jsem poté převedla do tabulky četností a stanovila jsem absolutní četnost a relativní četnost. Poté jsem vytvořila grafy, kde jsem použila histogram četností, u kterého jsem na vodorovnou osu zobrazila jednotlivé naměřené hodnoty, a na svislou osu četnosti hodnot.

4.6.2 Třídění dat druhého stupně

K testování hypotéz jsem použila Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, díky kterému mohu zjistit zda existuje souvislost mezi dvěma jevy, které byly zachyceny pomocí měření. Výsledky získané dotazníkovým šetřením jsem zapsala do tzv. kontingenční tabulky, poté jsem vypočítala marginální četnosti a očekávané četnosti. K porovnání s testovým kritériem podle tabulky jsem určila počet stupňů volnosti a hladinu významnosti. Na základě těchto výpočtů jsem zjistila, zda je možné odmítnout nebo přijmout alternativní hypotézu.

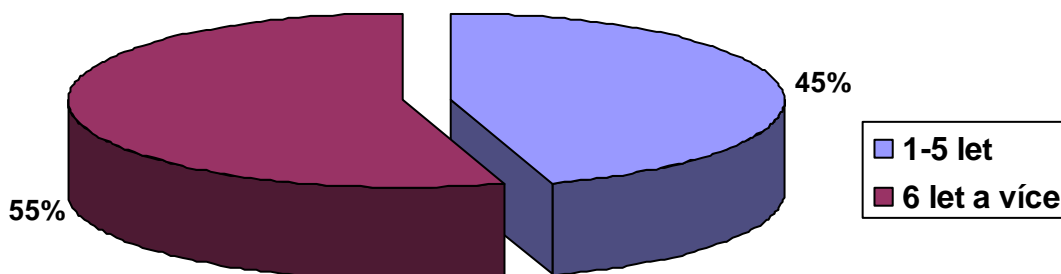
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole jsou interpretovány výsledky jednotlivých otázek v uspořádání podle výzkumných otázek. Z důvodu malé návratnosti dotazníků jsem nevyhodnocovala výzkumné otázky č.1, 3 a 5, tedy zda se podílí na jednotlivých programech střediska ze všech soudních krajů stejnou mírou. Vyhodnocení by v tomto případě nebylo objektivní. V úvodu jsem uvedla složení respondentů, kteří na dotazník odpovídali, z hlediska odpracovaných let u Probační a mediační služby a také složení respondentů podle toho, v kterém kraji pracují. V závěru jsem se zaměřila na testování hypotéz, kdy jsem testovala zda se postoje pracovníků liší. Aby byla představa výsledků mého výzkumu srozumitelnější, jednotlivé odpovědi jsem znázornila v tabulkách a grafech.

5.1 Složení respondentů

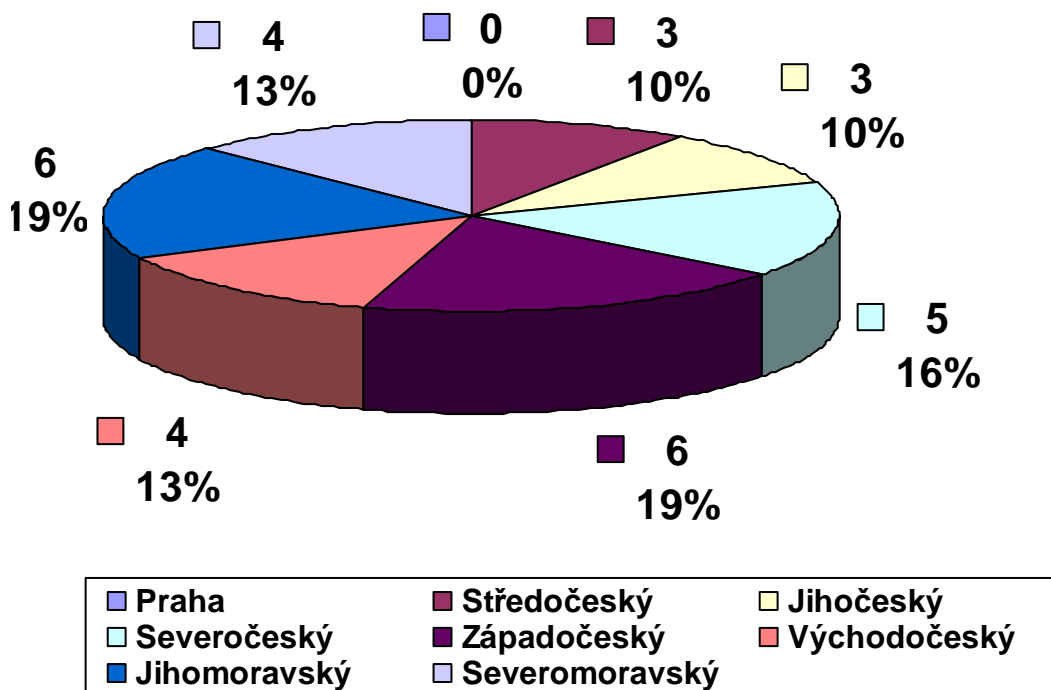
Na dotazník mi odpovídalo 31 pracovníků Probační a mediační služby, z toho 14 pracovníků, kteří zde pracují 1-5 let a 17 pracovníků, kteří u Probační a mediační služby pracují 6 let a déle. Zvolila jsem právě toto rozdělení, protože si myslím že za 6 let pracovník Probační a mediační služby zná tuto službu lépe a za jeho působení jistě středisko Probační a mediační služby, ve kterém pracuje vyzkoušelo více preventivních programů.

Graf 1

Vzhledem k tomu, že jsou pracovníci rozděleni dle soudních krajů, využila jsem toto rozdělení také ve své práci. Respondenti, kteří odpovídali na můj dotazník měli zastoupení ve všech soudních krajích kromě Prahy, jak je znázorněno v následujícím grafu.

Graf 2

5.2 Názor pracovníků Probační a mediační služby na prospěšnost programu Právo pro každý den

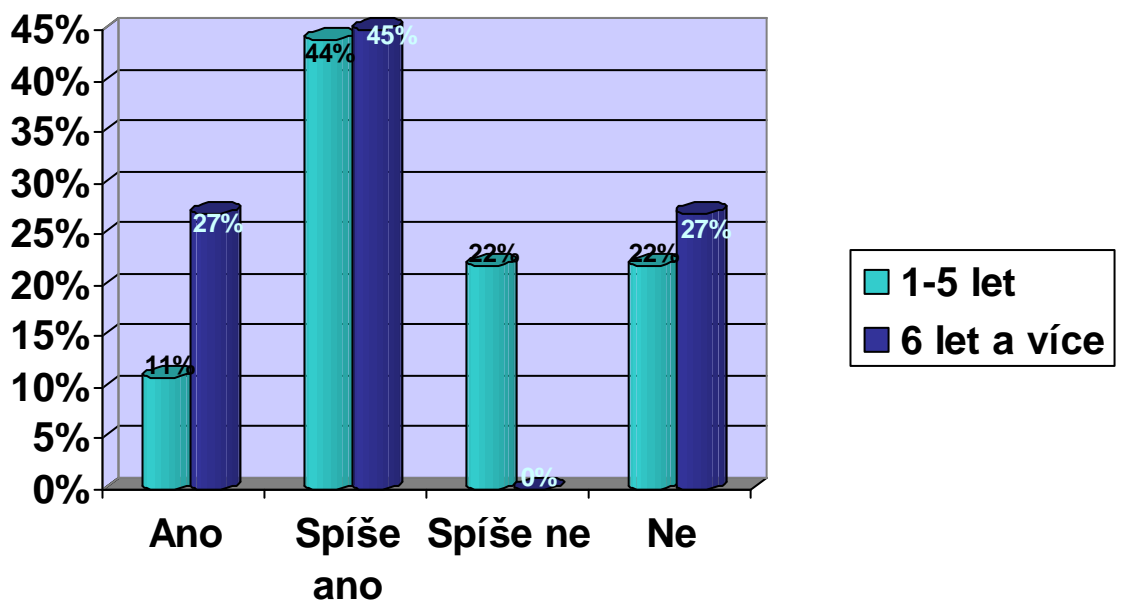
K této výzkumné otázce se v mém dotazníku vztahovaly položky č. 4, 5, 6, 7, 8. Na tyto otázky mi odpovídalo 22 respondentů, ostatní respondenti tyto odpovědi nevedli, protože se na programu Právo pro každý den nepodílí nebo tento program neznají, tudíž nemohou posoudit jeho prospěšnost.

Otázka č. 4 : „Mají mladiství o tento program zájem?“ Na tuto otázku mi odpovídalo pouze 20 respondentů z toho důvodu, že program Právo pro každý den nerealizují. V dalších otázkách postoj k tomuto programu vyjádřili. Nejvíce respondentů odpovědělo spíše ano, což je celkem 9 respondentů (45%), z toho 4 pracovníci, kteří pracují u Probační a mediační služby 1-5 let a 5 pracovníků, kteří zde pracují 6 let a více.

Tabulka 2 Počet respondentů podle délky odpracovaných let u Probační a mediační služby

	1-5 let		6 let a více	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	1	11	3	27
Spíše ano	4	44	5	45
Spíše ne	2	22	0	0
Ne	2	22	3	27
Celkem	9	99	11	99

Graf 3

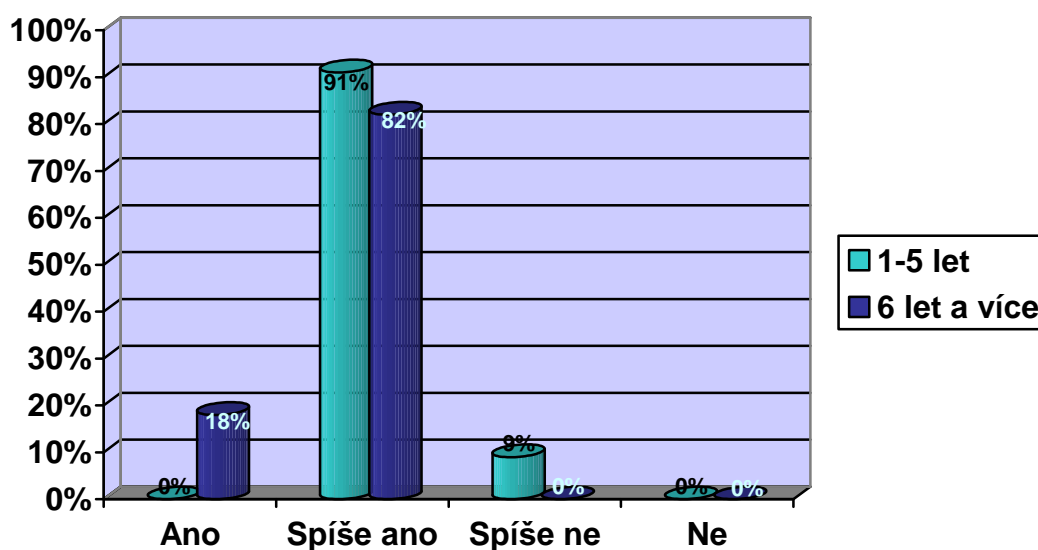

V další položce v dotazníku tj. otázce č. 5 jsem se ptala: „Myslíte si, že tento program zmenší riziko páchaní trestných činů mladistvých?“ Nejčastější odpovědí obou skupin pracovníků bylo spíše ano, a to u 91 % pracovníků pracujících u Probační a mediační služby kratší dobu a u 82% pracovníků pracujících zde déle.

Tabulka 3 Zmenší program Právo pro každý den riziko páchaní trestných činů mladistvých?

	<i>1-5 let</i>		<i>6 let a více</i>	
	Absolutní čet- nost	Relativní čet- nost (%)	Absolutní čet- nost	Relativní čet- nost (%)
Ano	0	0	2	18
Spíše ano	10	91	9	82
Spíše ne	1	9	0	0
Ne	0	0	0	0
Celkem	11	100	11	100

Graf 4

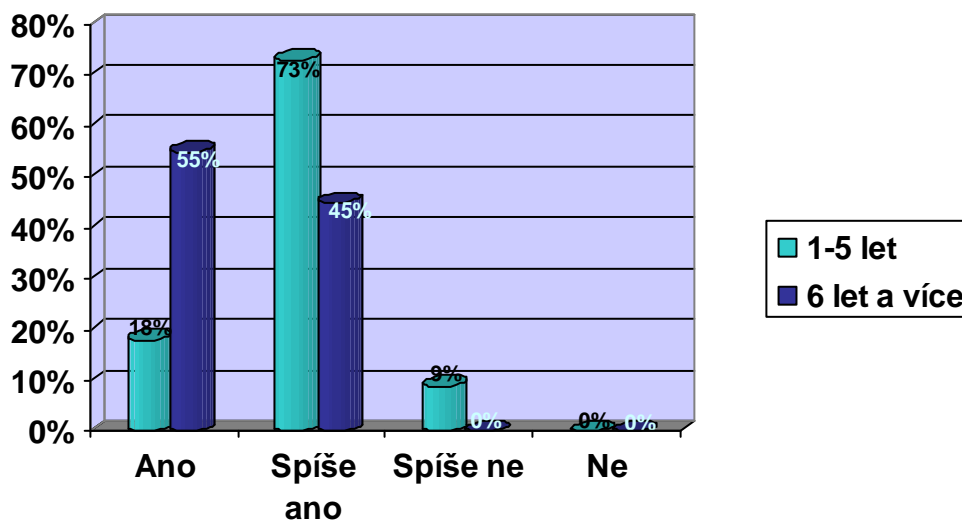

Další otázkou zabývající se programem Právo pro každý den byla otázka č. 6 : „Pomáhá podle Vás tento program mladistvým v upevnění si znalostí ohledně ukládání jednotlivých opatření (jaké opatření mu může být uděleno za daný trestný čin)? Odpovědi se pohybovaly převážně v kladných hodnotách, 36% respondentů odpovědělo ano a 59% respondentů spíše ano. Pouze u pracovníků, kteří u Probační a mediační služby pracují kratší dobu se objevila jedna odpověď spíše ne.

Tabulka 4 Pomáhá program Právo pro každý den v upevnění si znalostí ohledně ukládání jednotlivých opatření?

	<i>1-5 let</i>		<i>6 let a více</i>	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	2	18	6	55
Spíše ano	8	73	5	45
Spíše ne	1	9	0	0
Ne	0	0	0	0
Celkem	11	100	11	100

Graf 5

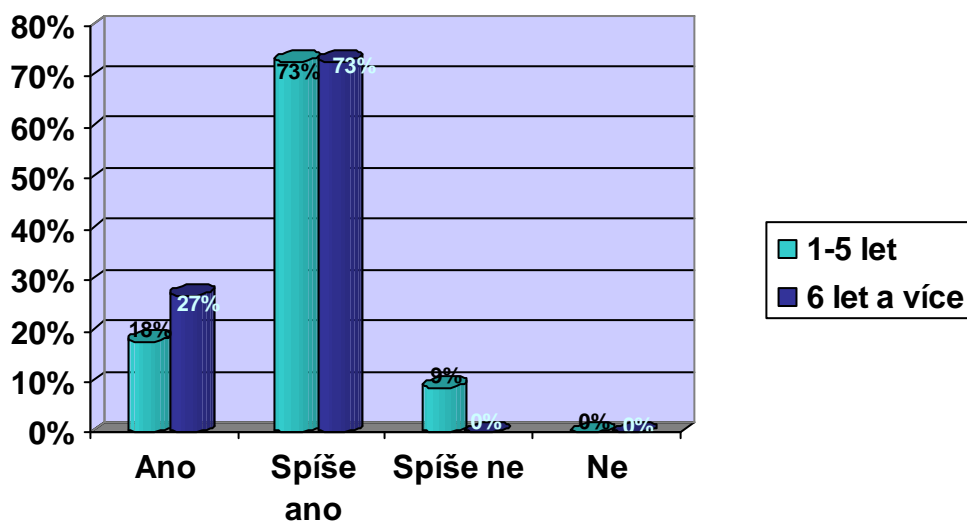

Sedmá položka v dotazníku zněla: „Myslíte si, že větší informovanost mládeže o páčání trestné činnosti a jejím dopadu zmenšuje četnost trestných činů?“ S tímto výrokem souhlasila většina respondentů. Nejčastější odpovědí jak u pracovníků pracujících u této organizace kratší dobu, tak i u pracovníků pracujících zde déle byla možnost spíše ano, a to celkem v 73% odpovědí.

Tabulka 5 Zmenšuje větší informovanost mládeže o páčání trestné činnosti a jejím dopadu četnost trestných činů?

	1-5 let		6 let a více	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	2	18	3	27
Spíše ano	8	73	8	73
Spíše ne	1	9	0	0
Ne	0	0	0	0
Celkem	11	100	11	100

Graf 6

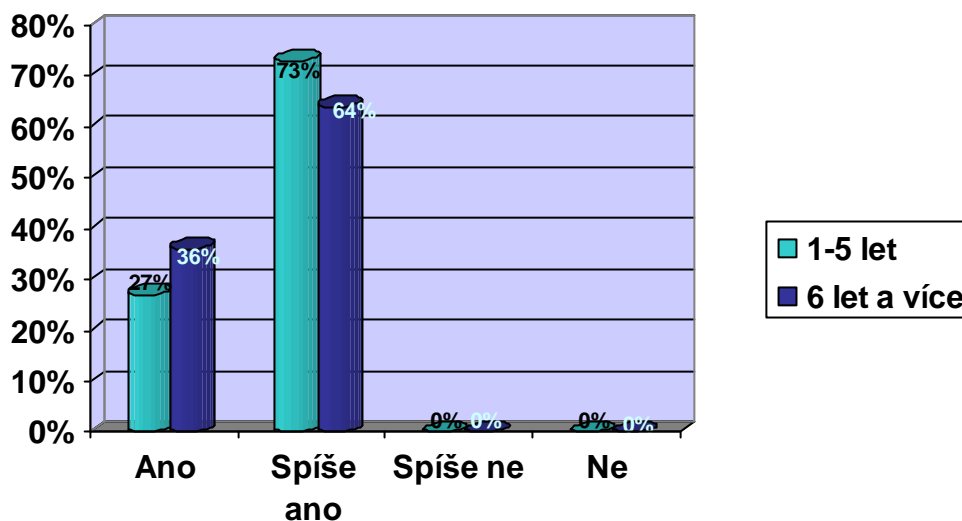

Poslední otázkou týkající se programu Právo pro každý den byla otázka č. 8: „Myslíte si, že se díky tomuto programu mladiství naučí lépe řešit své problémy v souvislosti s porušením zákona?“ Všichni dotazovaní respondenti odpovídali spíše ano a ano, nejčastější odpovědí přitom byla odpověď spíše ano.

Tabulka 6 Naučí se díky tomuto programu mladiství lépe řešit své problémy?

	1-5 let		6 let a více	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	3	27	4	36
Spíše ano	8	73	7	64
Spíše ne	0	0	0	0
Ne	0	0	0	0
Celkem	11	100	11	100

Graf 7

5.3 Postoj pracovníků Probační a mediační služby k užitečnosti programu Mentor

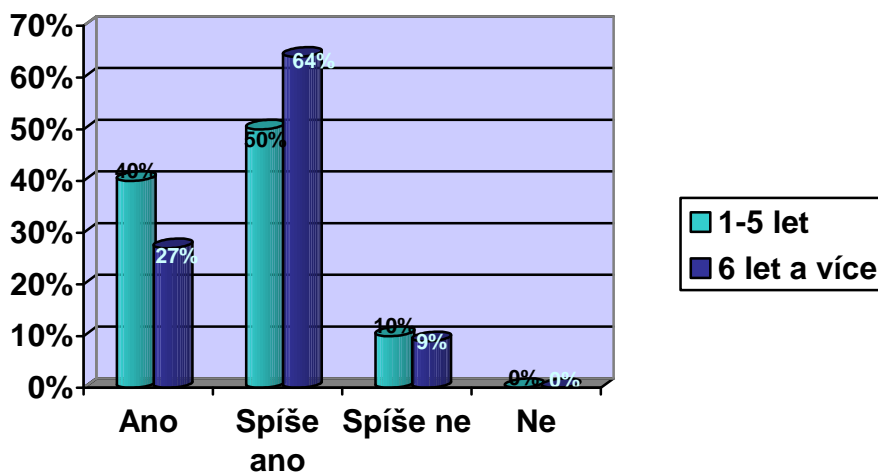
Postoj pracovníků Probační a mediační služby k užitečnosti programu Mentor jsem zkoumala pomocí položek v dotazníku č. 10, 11 a 12. Na tyto otázky mi odpovídalo 21 respondentů, z toho 10 bylo pracovníků pracujících u Probační a mediační služby 1-5 let a 11 pracovníků, kteří u Probační a mediační služby pracují déle.

U otázky č. 10 jsem zjišťovala, zda je podle pracovníků Probační a mediační služby komunikace s romskými mladistvými jednodušší. Nejčastější odpověď u obou skupin pracovníků byla spíše ano a pouze 2 pracovníci odpověděli spíše ne.

Tabulka 7 Je komunikace s romskými mladistvými díky programu Mentor jednodušší?

	<i>1-5 let</i>		<i>6 let a více</i>	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	4	40	3	27
Spíše ano	5	50	7	64
Spíše ne	1	10	1	9
Ne	0	0	0	0
Celkem	10	100	11	100

Graf 8

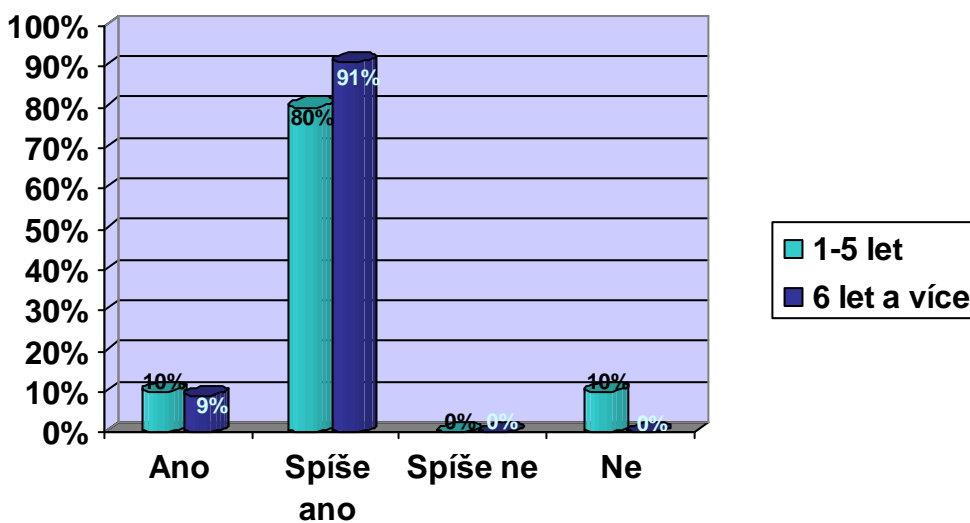

Další položkou v dotazníku, která se zabývala programem Mentor byla otázka č. 11: „Motivuje podle Vašeho názoru tento program dostatečně mladistvého k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a jeho řešení?“ Jak je znázorněno v tabulce a grafu, na tuto otázku většina respondentů odpověděla spíše ano a pouze jeden respondent odpověděl záporně.

Tabulka 8 Motivuje program Mentor dostatečně mladistvého k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin?

	<i>1-5 let</i>		<i>6 let a více</i>	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	1	10	1	9
Spíše ano	8	80	10	91
Spíše ne	0	0	0	0
Ne	1	10	0	0
Celkem	10	100	11	100

Graf 9

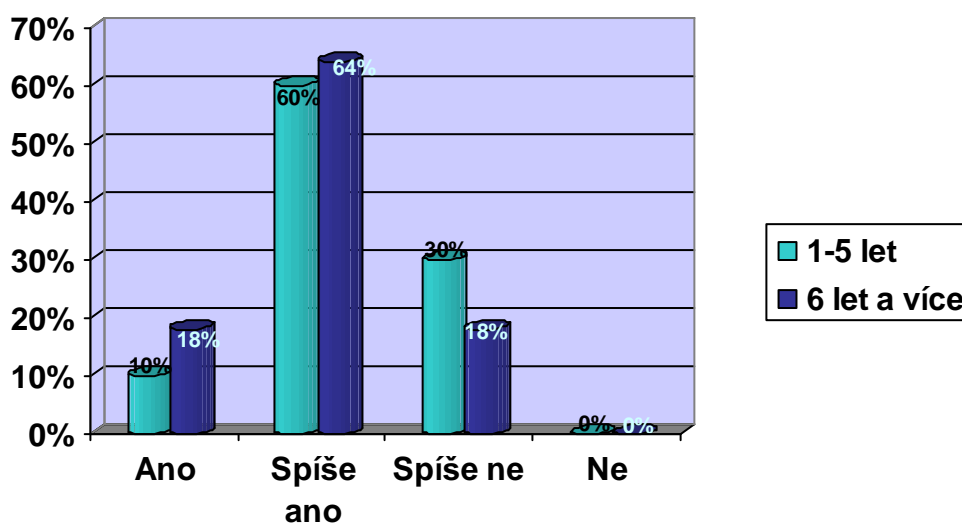

Poslední položkou v dotazníku týkající se programu Mentor byla položka č.12: „Myslíte si, že tento program u většiny klientů minimalizuje rizika opakování trestné činnosti?“ Nejčastější odpovědí na tuto otázku byla odpověď spíše ano (62%). U pracovníků kteří pracují u Probační a mediační služby kratší dobu byla druhou nejčastější odpovědí možnost spíše ne (30%) a u pracovníků, kteří zde pracují déle to byly odpovědi ano a spíše ne (18%).

Tabulka 9 Minimalizuje program u většiny klientů rizika opakování trestné činnosti?

	1-5 let		6 let a více	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	1	10	2	18
Spíše ano	6	60	7	64
Spíše ne	3	30	2	18
Ne	0	0	0	0
Celkem	10	100	11	100

Graf 10

5.4 Postoj pracovníků Probační a mediační služby k efektivitě programu Mladiství

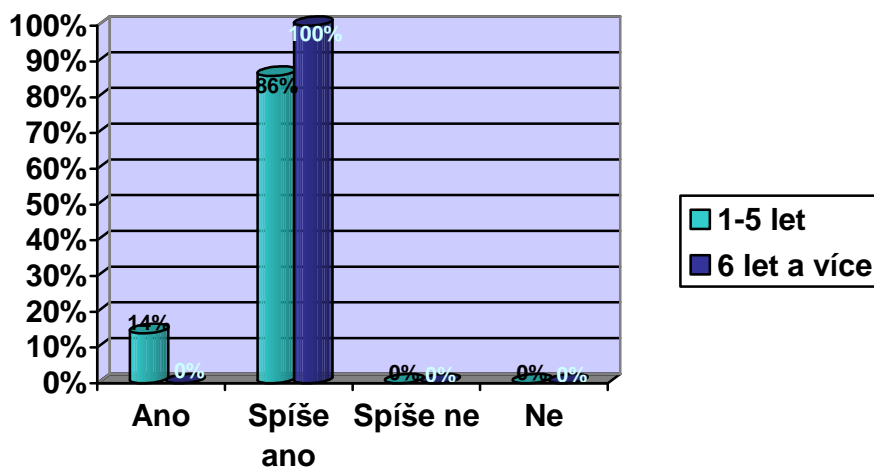
Programem Mladiství se v mém dotazníku zabývaly položky č. 14, 15 a 16. Na otázky týkající se tohoto programu mi odpovídalo nejméně respondentů, a to 15. Z tohoto počtu respondentů bylo 7 pracovníků, kteří u Probační a mediační služby pracují kratší dobu a 8, kteří zde pracují déle.

První položkou v dotazníku zkoumající program Mladiství byla otázka č. 14 : „Myslíte si, že tento program upevní v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života?“ Jak lze vidět v tabulce, odpovědi na tuto otázku byly kladné. V této otázce byla jednoznačná odpověď pracovníků, kteří v této instituci pracují déle, a to odpověď spíše ano.

Tabulka 10 Upevní program Mladiství v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života?

	<i>1-5 let</i>		<i>6 let a více</i>	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	1	14	0	0
Spíše ano	6	86	8	100
Spíše ne	0	0	0	0
Ne	0	0	0	0
Celkem	7	100	8	100

Graf 11

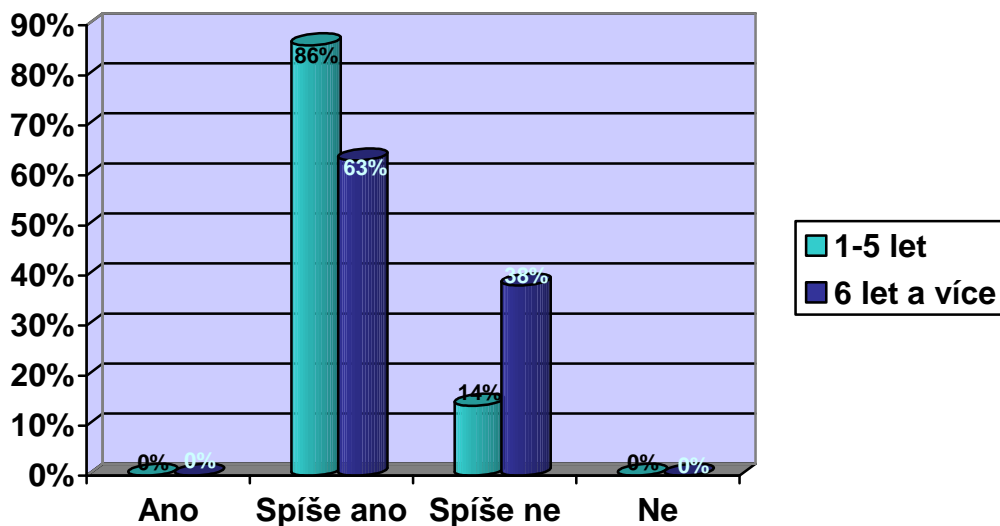

Další položkou byla otázka č. 15: „Myslíte si, že tento program odstraní u většiny klientů riziko recidivního chování?“ Pracovníci nejčastěji odpovídali spíše ano (73%), ale objevily se zde i odpovědi spíše ne (26%). Další dvě možnosti nezvolil ani jeden respondent.

Tabulka 11 Odstraní tento program u většiny klientů riziko recidivního chování?

	1-5 let		6 let a více	
	Absolutní čet- nost	Relativní čet- nost (%)	Absolutní čet- nost	Relativní čet- nost (%)
Ano	0	0	0	0
Spíše ano	6	86	5	63
Spíše ne	1	14	3	38
Ne	0	0	0	0
Celkem	7	100	8	101

Graf 12

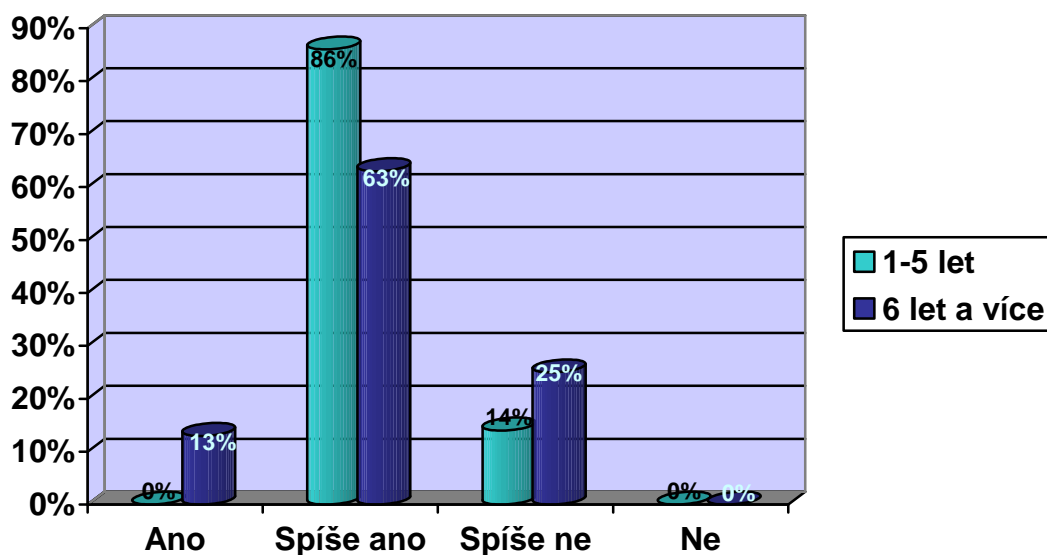

Další otázkou týkající se programu Mladiství byla otázka č. 16 : „Je aktivita klientů v tomto programu dostatečná? (zapojování se do diskuzí atd.)“ Odpovědi na tuto otázku byly spíše kladné, a to u pracovníků, kteří pracují u Probační a mediační služby kratší dobu z 86% a u pracovníků, kteří zde pracují déle z 76%.

Tabulka 12 Je aktivita klientů dostatečná?

	1-5 let		6 let a více	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	0	0	1	13
Spíše ano	6	86	5	63
Spíše ne	1	14	2	25
Ne	0	0	0	0
Celkem	7	100	8	101

Graf 13

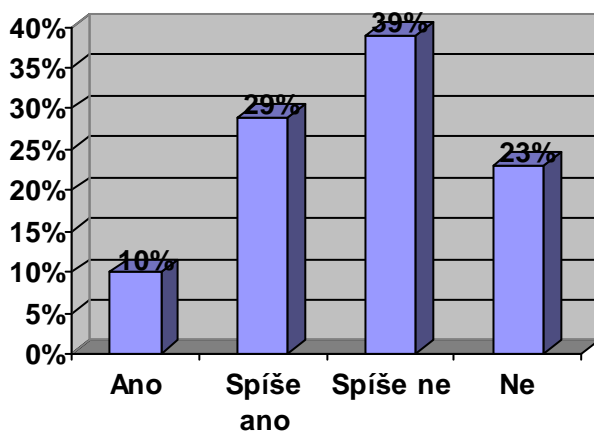
5.5 Postoj úředníků k nabídce preventivních programů

Má další otázka v dotazníku směřovala k nabídce preventivních programů: „Je podle Vašeho názoru nabídka Vašeho střediska Probační a mediační služby ohledně možností prevence dostatečná?“ Nejčastější odpověď pracovníků byla spíše ne (39%) a druhou nejčastější odpovědí byla možnost spíše ano (29%).

Tabulka 13 Je nabídka Probační a mediační služby ohledně možností prevence dostatečná?

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	3	10
Spíše ano	9	29
Spíše ne	12	39
Ne	7	23
Celkem	31	101

Graf 14

Vzhledem k tomu, že jsem předpokládala, že respondenti zvolí i negativní odpovědi, přidala jsem zde možnost vyjádřit co v nabídce postrádají. Ze všech odpovědí jsem vybrala ty, které byly nejzajímavější a podle mého názoru by mohly být Probační a mediační službě přínosem.

více preventivních programů – pro mladistvé i dospělé, pro uživatele drog, zaměřené na zvládání agresivity, zaměřené na získávání pracovních návyků a zkušeností, zaměřené na nepatologické trávení volného času, programy individuální i skupinové

čas na další aktivity

poradenství – právní poradenství, dluhové poradenství

instituce, které preventivní programy nabízí

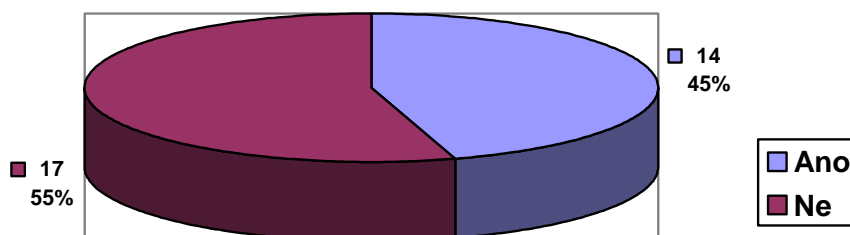
stejnou dostupnost v rámci celé republiky

aktivní kroky k prevenci např. nabídnout veřejnosti informace ke zvýšení povědomí o Probační a mediační službě

5.6 Instituce, se kterými Probační a mediační služba na preventivních programech spolupracuje

V dalších položkách dotazníku jsem zkoumala se kterými institucemi Probační a mediační služba spolupracuje na tvorbě preventivních programů a na co jsou nejčastěji tyto programy zaměřeny. Položkou č. 17 jsem zjišťovala jestli středisko Probační a mediační služby ve kterém respondent pracuje spolupracuje nebo spolupracovalo v minulosti s nějakou institucí, která realizuje vlastní preventivní program pro mládež. Jak je uvedeno v grafu 17 respondentů odpovědělo ne a 14 ano.

Graf 15

Střediska Probační a mediační služby nejčastěji spolupracují s organizací Člověk v tísni, Střediskem výchovné péče, Sdružením pro probaci a mediaci v justici, o.s., dětskými domovy, domovy mládeže a občanskými sdruženími v jednotlivých krajích, jako je např. o.s. Na cestě Vsetín nebo o.s. Šance pro tebe.

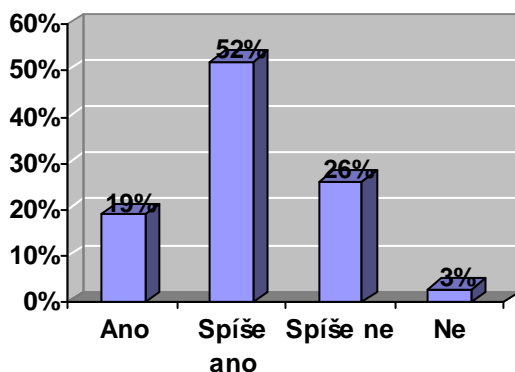
Programy, na kterých Probační a mediační služba s těmito organizacemi spolupracovala, byly nejčastěji zaměřeny na primární prevenci, krizovou intervenci, resocializaci mladých obviněných nebo odsouzených a také na sociální výcvik, snadnější dorozumění s druhými lidmi a právní vědomí.

Poslední otázkou v dotazníku jsem se ptala, zda si pracovníci myslí, že je spolupráce jejich střediska s ostatními institucemi ohledně prevence kriminality u dětí a mladistvých dostatečná. Jak je vidět v grafu níže, nejčastější odpovědí byla možnost spíše ano, kterou zvolilo 16 pracovníků a druhou nejčastější odpovědí, kterou zvolilo 8 pracovníků, byla možnost spíše ne.

Tabulka 14 Je podle Vás spolupráce Vašeho střediska Probační a mediační služby s ostatními institucemi dostatečná?

	Absolutní čet- nost	Relativní četnost (%)
Ano	6	19
Spíše ano	16	52
Spíše ne	8	26
Ne	1	3
Celkem	31	100

Graf 16

5.7 Testování hypotéz

Po provedení prvního stupně třídění výsledků jsem u předem zvolených položek v dotazníku pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku zjišťovala, zda jsou mezi odpověďmi respondentů statisticky významné rozdíly. U všech otázek jsem testování významnosti prováděla na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ a při počtu stupňů volnosti tabulky $f = 3$.

První hypotéza se vztahovala k výzkumné otázce č. 2, která zkoumala, zda je názor pracovníků Probační a mediační služby, kteří zde pracují déle, na prospěšnost programu Právo pro každý den stejný jako názor pracovníků, kteří zde pracují kratší dobu. Tyto rozdíly jsem v dotazníku zjišťovala u otázek č. 5, 6, 7 a 8.

U první zkoumané položky, tj. položka v dotazníku č. 5: „Myslíte si, že tento program zmenší riziko páčání trestných činů mladistvých?“ jsem po vypočítání testu zjistila, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 2,1$ je menší než kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$, proto jsem tedy odmítla alternativní hypotézu a přijala hypotézu nulovou. U otázky č. 6 : „Pomáhá podle Vás tento program mladistvým v upevnění si znalostí ohledně ukládání jednotlivých opatření (jaké opatření mu může být uděleno za daný trestný čin)?“ byla vypočítaná hodnota $\chi^2 = 3,7$ tedy opět menší než kritická hodnota testového kritéria, proto jsem u této otázky také přijala hypotézu nulovou. U položky v dotazníku č. 7, která byla zaměřená na to, zda podle pracovníků Probační a mediační služby větší informovanost mládeže o páčání trestné činnosti a jejím dopadu zmenšuje četnost trestných činů, jsem vypočítala, že hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 1,2$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Proto jsem odmítla hypotézu alternativní a přijala hypotézu nulovou. U poslední položky z dotazníku vztahující se k této hypotéze, tedy otázky č.8, u které jsem zkoumala názor pracovníků na to, jestli se díky tomuto programu mladiství naučí lépe řešit své problémy s porušením zákona, jsem zjistila že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 0,14$ je menší než kritická hodnota testového kritéria, proto jsem i u této otázky přijala hypotézu nulovou.

Z uvedených výpočtů vychází, že ve všech otázkách jsem přijala nulovou hypotézu, tedy, že všichni pracovníci Probační a mediační služby mají stejný názor na program Právo pro každý den.

Druhá hypotéza, kterou jsem ověřovala se zabývala tím, zda pracovníci, kteří v Probační a mediační službě pracují déle mají rozdílný názor na užitečnost programu Mentor, než pracovníci, kteří zde pracují kratší dobu. K této hypotéze se v mém dotazníku vztahovaly otázky č. 10, 11 a 12.

U desáté dotazníkové položky, která se zabývá tím, jestli je komunikace pracovníků Probační a mediační služby s romskými mladistvými jednodušší, jsem zjistila, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 0,42$ je menší než kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$. Proto jsem odmítla alternativní hypotézu a přijala nulovou hypotézu. Další otázkou, která se vztahuje k druhé hypotéze je otázka č.11: „Motivuje podle Vašeho názoru tento program dostatečně mladistvého k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a jeho řešení?“ Vypočítala jsem, že hodnota je $\chi^2 = 1,16$, tedy opět menší než kritická hodnota testového kritéria, proto jsem také u této otázky přijala nulovou hypotézu. U další zjišťované položky, tj. položka č.12 jsem se zaměřila na to zda podle názoru pracovníků tento program u většiny klientů minimalizuje rizika opakování trestné činnosti. Z tabulky jsem vypočítala hodnotu testového kritéria $\chi^2 = 0,57$, která je menší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$, odmítla jsem tedy alternativní hypotézu a přijala nulovou.

Ve všech otázkách týkajících se programu Mentor jsem přijala nulovou hypotézu. Z toho vyplývá, že pracovníci, kteří v Probační a mediační službě pracují déle, mají stejný názor na užitečnost programu Mentor jako pracovníci, co zde pracují kratší dobu.

Poslední hypotéza, kterou jsem ověřovala se týkala názoru pracovníků na program Mladiství a položek v dotazníku č. 14, 15 a 16.

Položka č.14 zněla: „Myslíte si, že tento program upevní v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života?“ U této otázky jsem vypočítala hodnotu testového kritéria $\chi^2 = 1,24$ tedy menší než kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$. Přijala jsem tedy nulovou hypotézu a odmítla hypotézu alternativní. Další položka se zabývala tím, zda si pracovníci myslí, že program Mladiství odstraní u většiny klientů riziko recidivního chování. Na základě vypočítané hodnoty $\chi^2 = 1,03$ jsem odmítla alternativní hypotézu a přijala hypotézu nulovou. Poslední položkou týkající se tohoto tématu byla položka č. 16, která se zabývala tím, zda je podle pracovníků Probační a mediační služby aktivita klientů v tomto programu

dostatečná. Vypočítala jsem hodnotu testového kritéria $\chi^2 = 1,37$, která je menší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$, proto jsem i u této položky přijala hypotézu nulovou.

Na základě uvedených výpočtů jsem zjistila že pracovníci Probační a mediační služby, kteří zde pracují déle mají stejný názor na efektivitu programu Mladiství, jako pracovníci, kteří zde pracují kratší dobu.

5.8 Závěr výzkumu

První okruh mého výzkumu byl zaměřen na program Právo pro každý den. Jako první jsem se ptala zda mají o tento program mladiství zájem. Odpovědi pracovníků byly velmi nejednotné. Předpokládám, že tato nejednotnost je způsobena tím, že v každém kraji je tento program realizován jiným způsobem a především jsou k němu mladiství rozdílně motivováni. Z ostatních otázek, které se zabývaly tímto programem vyplynulo, že si pracovníci Probační a mediační služby myslí, že je tento program pro mladistvé prospěšný a užitečný. Jak pracovníci ve svých odpovědích uvedli, tento program upevní v mladistvých znalosti ohledně toho, jaké opatření může být uděleno za daný trestný čin a dokáží díky tomuto programu lépe řešit své problémy. Jediným negativním jevem je tedy nezájem mladistvých. Podle výsledků mého výzkumu neshledávám problém v obsahu programu, ale spíše v motivaci.

Další okruh otázek se týkal programu Mentor. Jedním z hlavních cílů, které by měl tento program splňovat, je jednodušší komunikace pracovníků Probační a mediační služby s romskými mladistvými. Z odpovědí vyplynulo, že tento cíl podle názoru pracovníků ve většině případů splňuje. Myslím si, že tento program je prospěšný jak pro pracovníky, tak i pro klienty. Z výzkumu vyplývá, že si většina pracovníků myslí, že program minimalizuje rizika opakování trestné činnosti. Odchytky, které se ve výzkumu objevily podle mého názoru mohou být způsobeny buď nedostatečným působením na člověka nebo osobností jedince, který má rizikové chování přespříliš osvojené, a v tomto případě by byla potřebná odborná pomoc např. psychologická.

Posledním programem, kterým jsem se ve svém výzkumu zabývala je učební program Mladiství. Z uvedených výsledků vyplynulo, že je tento program pro mladistvé přínosem. Podle odpovědí pracovníků tento program v mladistvých pachatelích upevní návyky a po-

stoje potřebné k vedení řádného života, odstraní u většiny klientů riziko recidivního chování a i aktivita klientů je v tomto programu dostatečná.

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila také na spokojenost pracovníků Probační a mediační služby s nabídkou preventivních programů. Z výsledků vyplynulo, že většina pracovníků není s nabídkou spokojena a v nabídce postrádají především více preventivních programů pro mládež a dospělé a dostatek institucí, které preventivní programy nabízí. Jak někteří respondenti uvedli, myslím si, že příčinou může být nedostatek času pracovníků, ale také nedostatečný zájem a s tím související povědomí o Probační a mediační službě. Jako doporučení bych v tomto případě uvedla zviditelnovat více tuto službu v médiích, například pořad o fungování Probační a mediační služby v televizi a rádiu. Další formou by také mohlo být zlepšení propagace pomocí letáčků do škol a různých organizací.

Posledním okruhem, kterým se má práce zabývala byla spolupráce na preventivních programech s ostatními organizacemi. V otázce zda středisko respondentů spolupracuje s jinou institucí byly odpovědi respondentů přibližně ve stejném počtu kladné i záporné. Nejvíce střediska spolupracují s organizací Člověk v tísni a Středisky výchovné péče. Programy na které se v této spolupráci zaměřují směřují většinou k primární prevenci a resocializaci obviněných. Většina pracovníků si myslí, že je spolupráce jejich střediska s ostatními institucemi dostatečná, ale objevilo se zde také dost negativních odpovědí. Podle mého názoru by v této problematice bylo vhodné rozšířit nabídku jednotlivých institucí a případně založení nových institucí, které se zaměří přímo na prevenci delikvence u mládeže. Je ale pravdou, že v této oblasti je problémem také ekonomická stránka, kdy instituce nemají na realizaci programů dostatek finančních prostředků. Jedná se většinou o občanská sdružení, která mají problémy s finančním zabezpečením své činnosti.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tématem preventivních programů, které realizuje Probační a mediační služba. V teoretické části jsem shrnula základní poznatky z oblasti delikvence mládeže a její prevence. Zabývala jsem se zde příčinami delikvence a kriminality mládeže a prevencí sociálně-patologických jevů. Popsala jsem také preventivní programy školských zařízení a Probační a mediační služby.

V praktické části jsem realizovala kvantitativní výzkum, ve kterém jsem použila metodu dotazníkového šetření. Cílem mého výzkumu bylo prozkoumat jaký je názor pracovníků Probační a mediační služby k účinnosti jednotlivých preventivních programů pro mladistvé a s kterými institucemi spolupracují střediska Probační a mediační služby na tvorbě preventivních programů. Zaměřila jsem se na tři preventivní programy pro mládež. Výzkumem jsem zjistila, že postoj pracovníků k účinnosti těchto programů je pozitivní. Většina pracovníků si myslí, že jsou tyto programy užitečné a jsou v prevenci kriminality přínosem. Negativní stránkou, která se zde objevila je zájem o tyto programy. V tomto případě bych doporučila lepší motivaci klientů a větší propagaci Probační a mediační služby. Pracovníci také uváděli, že v nabídce ohledně možností prevence by uvítali více preventivních programů pro mládež i dospělé, ale také větší počet institucí, které by tyto programy nabízely. Probační a mediační služba také spolupracuje na tvorbě preventivních programů s jinými institucemi, jako jsou občanská sdružení, střediska výchovné péče a podobně. Podle jejich názoru je spolupráce na tvorbě programů dostatečná.

Jak je popsáno v teoretické části mé práce, pracovníci této organizace působí v různých oblastech terciální prevence, takže jsou mnohdy časově vytíženi a nemají prostor k realizaci preventivních programů v rámci primární prevence. Podle mého názoru by bylo vhodné sjednotit organizování a dostupnost preventivních programů po celé České republice a zajistit dostatek lidských i finančních zdrojů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BLAŽKOVÁ, Marika. Peer programy. *Zkola: Informační a vzdělávací portál školství Zlínského kraje* [online]. 4.5.2005 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevnyajejichprevence/zavislosti/jakpredchazetvznikuzavislosti/peerprogramy/necomalozteoriepeerprogramu/13056.aspx>.
- [2] ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2009 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20270>.
- [3] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. Prevence kriminality: Pojem prevence kriminality. *Ministerstvo vnitra: Archiv 2008* [online]. 2008 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>.
- [4] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. Závazná metodika Systému včasné intervence a Týmů pro mládež. *Ministerstvo vnitra: Archiv 2008* [online]. 2008 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z : http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/system/delikventi/metodika_svi07.pdf.
- [5] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011. *Ministerstvo vnitra: Archiv 2008* [online]. 2008 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>.
- [6] ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. In: [online]. 2012 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.
- [7] ČESKO. Zákon č.257/2000 Sb. ze dne 14.července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). Dostupný také z: http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257#f206_6581.

- [8] ČESKO. Zákon č.218/2003 Sb. ze dne 25.června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218#f2435084>.
- [9] DANEK, Ján. *Prevencia kriminality v prostredí detí a mládeže*. Trnava: Univerzita sv.Cyrila a Metoda v Trnave, 2007. ISBN 978-80-89220-94-6.
- [10] ELLIOT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0182-0.
- [11] FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-807-3870-140.
- [12] GILLERNOVÁ, Ilona a Miriam MALOTÍNOVÁ. *Psychologie pro střední školy: občanská nauka - základy společenských věd*. 3. upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1996. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-6651-7.
- [13] HAVLÍK, Radomír. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8635-7.
- [14] HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3037-0.
- [15] HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.
- [16] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN: 978-80-247-1369-4.
- [17] JEDLIČKA, Richard et al. *Děti a mládež v obtížných situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha:Themis, 2004. ISBN: 80-7312-038-0.
- [18] JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807-3677-886.

- [19] LACENA, Ivan. *Průručka pro výchovných poradcov*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-006-8.
- [20] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
- [21] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence*. 3.doplněné vydání. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- [22] NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY a Hana PERNICOVÁ. *Zásady primární prevence* [online]. Praha, 1999 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>.
- [23] NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL et al. *Kriminologie*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001. ISBN 80-86432-08-4.
- [24] PEŠEK, Roman a Kateřina NEČESANÁ. *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících*[online]. 2009 [cit. 2012-03-16]. ISBN 978-80-254-5971-3. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/zavislosti/knihy-a-publikace/63-prevence-uzivani-tabaku-alkoholu-a-jinych-drog-u-dospivajicich>.
- [25] *Probační a mediační služba České republiky* [online]. pmscr.cz, © 2002-2012 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz>.
- [26] *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Vyd. 2., upravené. Praha: Sociologické nakl. a Sociologický ústav AV ČR, 1994. Sociologické pojmosloví, sv. 1. ISBN 80-858-5003-6.
- [27] STRAUS, Jiří. *Kriminalistická metodika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9866-0.
- [28] ŠTERN, P.,L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-757-2.

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1</i>	41
<i>Graf 2</i>	42
<i>Graf 3</i>	43
<i>Graf 4</i>	44
<i>Graf 5</i>	45
<i>Graf 6</i>	46
<i>Graf 7</i>	47
<i>Graf 8</i>	48
<i>Graf 9</i>	49
<i>Graf 10</i>	50
<i>Graf 11</i>	51
<i>Graf 12</i>	52
<i>Graf 13</i>	53
<i>Graf 14</i>	54
<i>Graf 15</i>	55
<i>Graf 16</i>	56

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 Vybrané statistické údaje evidované PMS ke kriminalitě mládeže</i>	30
<i>Tabulka 2 Počet respondentů podle délky odpracovaných let u Probační a mediační služby</i>	43
<i>Tabulka 3 Zmenší program Právo pro každý den riziko páchaní trestných činů mladistvých?</i>	44
<i>Tabulka 4 Pomáhá program Právo pro každý den v upevnění si znalostí ohledně ukládání jednotlivých opatření?</i>	45
<i>Tabulka 5 Zmenšuje větší informovanost mládeže o páchaní trestné činnosti a jejím dopadu četnost trestných činů?</i>	46
<i>Tabulka 6 Naučí se díky tomuto programu mladiství lépe řešit své problémy?</i>	47
<i>Tabulka 7 Je komunikace s romskými mladistvými díky programu Mentor jednodušší?</i>	48
<i>Tabulka 8 Motivuje program Mentor dostatečně mladistvého k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin?</i>	49
<i>Tabulka 9 Minimalizuje program u většiny klientů rizika opakování trestné činnosti?</i>	50
<i>Tabulka 10 Upevní program Mladiství v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života?</i>	51
<i>Tabulka 11 Odstraní tento program u většiny klientů riziko recidivního chování?</i>	52
<i>Tabulka 12 Je aktivita klientů dostatečná?</i>	53
<i>Tabulka 13 Je nabídka Probační a mediační služby ohledně možností prevence dostatečná?</i>	54
<i>Tabulka 14 Je podle Vás spolupráce Vašeho střediska Probační a mediační služby s ostatními institucemi dostatečná?</i>	56

SEZNAM PŘÍLOH

PI : Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

1. Pracujete v:

- a) Praze
- b) Středočeském soudním kraji
- c) Jihočeském soudním kraji
- d) Severočeském soudním kraji
- e) Západočeském soudním kraji
- f) Východočeském soudním kraji
- g) Jihomoravském soudním kraji
- h) Severomoravském soudním kraji

2. Jak dlouho pracujete v tomto středisku Probační a mediační služby

- a) 1 - 5 let
- b) 6 let a více

Program PRÁVO PRO KAŽDÝ DEN

3. Podílí se Vaše středisko na programu Právo pro každý den?

- a) ano
- b) ne

4. Mají mladiství o tento program zájem?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

5. Myslíte si, že tento program zmenší riziko páčání trestných činů mladistvých?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

6. Pomáhá podle Vás tento program mladistvým v upevnění si znalostí ohledně ukládání jednotlivých opatření

(jaké opatření mu může být uděleno za daný trestný čin)?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

7. Myslíte si, že větší informovanost mládeže o páčání trestné činnosti a jejím dopadu zmenšuje četnost trestných činů?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

8. Myslíte si, že se díky tomuto programu mladiství naučí lépe řešit své problémy v souvislosti s porušením zákona?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

Program MENTOR

9. Podílí se Vaše středisko na programu Mentor?

- a) ano
- b) ne

10. Je podle Vás komunikace pracovníků Probační a mediační služby s romskými mladistvými díky tomuto programu jednodušší?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

11. Motivuje podle Vašeho názoru tento program dostatečně mladistvého k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a jeho řešení?

- ano spíše ano spíše ne ne

12. Myslíte si, že tento program u většiny klientů minimalizuje rizika opakování trestné činnosti?

- ano spíše ano spíše ne ne

Program MLADISTVÍ

13. Podílí se Vaše středisko na učebním programu Mladiství?

- a) ano
 b) ne

14. Myslíte si, že tento program upevní v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života?

- ano spíše ano spíše ne ne

15. Myslíte si, že tento program odstraní u většiny klientů riziko recidivního chování u mladistvých?

- ano spíše ano spíše ne ne

16. Je aktivita klientů v tomto programu dostatečná? (zapojování se do diskuzí atd.)

- ano spíše ano spíše ne ne

17. Je podle Vašeho názoru nabídka Vašeho střediska Probační a mediační služby ohledně možností prevence dostatečná?

- ano spíše ano spíše ne ne

Co v této nabídce postrádáte?

18. Spolupracujete nebo spolupracovali jste s nějakou institucí/institucemi, která realizuje vlastní program v rámci primární prevence u mládeže?

- a) ano, vypište s jakou/jakými _____
 b) ne

19. Pokud ano, na co je/byl tento program zaměřený?

20. Myslíte si, že je spolupráce Vašeho střediska Probační a mediační služby s ostatními institucemi ohledně prevence kriminality u dětí a mladistvých dostatečná?

- ano spíše ano spíše ne ne

DĚKUJI VÁM ZA VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU